

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Predšolska vzgoja

VPLIV VZGOJITELJICE NA SOCIALNI RAZVOJ
OTROKA V DNEVNI RUTINI
DIPLOMSKA NALOGA

Mentorica: Dr. Tatjana Devjak, izr. prof.

Somentorica: Sanja Berčnik, as.

Kandidatka: Marjetka Perc

Ljubljana, 2011

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici dr. Tatjani Devjak ter somentorici Sanji Berčnik, za razumevanje in pomoč pri diplomski nalogi.

Hvala moji družini, ker mi vedno stojite ob strani in mi pomagate.

Iz srca se zahvaljujem Moniki in Lei za pomoč pri oblikovanju diplomske naloge.

Zahvaljujem pa se tudi vsem drugim, ki ste mi kakorkoli pomagali pri študiju.

Marjetka

POVZETEK

Diplomska naloga z naslovom Vloga vzgojiteljice pri socialnem razvoju otroka v dnevni rutini, poudarja ter opisuje vlogo vzgojiteljice pri vodenju dnevne rutine. Omenja tudi vpliv vzgojiteljice na socialni razvoj otroka skozi dnevno rutino. Raziskava je bila opravljena v ljubljanskih vrtcih in vrtcih v štajerski regiji. Cilj raziskave je bil primerjati vlogo vzgojiteljic v dnevni rutini in vpliv dejavnikov dnevne rutine na socialni razvoj otroka v mestnem in vaškem okolju. Metodologija temelji na deskriptivni raziskovalni in kavzalno-neeksperimentalni metodi. Vprašalnik sestavljajo vprašanja zaprtega in odprtega tipa. Iz raziskave je razvidno, da so vzgojiteljice iz vaškega ter mestnega okolja enotne v mnenju, da imajo velik vpliv na socialni razvoj otroka pri dnevni rutini. Za spodbujanja otrokovega socialnega razvoja v dnevni rutini, vzgojiteljice iz mestnega okolja najpogosteje uporabljajo igro, v vaškem pa najpogosteje uporabljajo pogovor. Za najpogostejši način, kako spodbuditi otroka k sodelovanju k dnevni rutini, so vzgojiteljice v mestnem okolju ter vaškem okolju navedle besedno spodbujanje ter zgled. Strinjajo se tudi, da jim pri izvajanju dnevne rutine največ težav predstavlja prehod iz ene dejavnosti na drugo.

KLJUČNE BESEDE: predšolska vzgoja, socialni razvoj, dnevna rutina, vloga vzgojitelja, konflikti, izobraževanje vzgojiteljic.

ABSTRACT

The Diploma thesis, titled *The Role of Women Educators in the Social Development of Children in a Daily Routine*, emphasizes and describes the role of women educators in managing of a daily routine. It also mentions the influence of women educators on the social development of children through a daily routine. The research was conducted in kindergartens in Ljubljana and in the Styrian region. The objective of the research was to compare the role of women educators in a daily routine and the influence of the factors of a daily routine on the social development of children in the urban and rural environments. The methodology is based on the descriptive research and causal-nonexperimental methods. The questionnaire consists of questions of closed and open type. The study shows that women educators from the rural and urban environment are united in the opinion that they have a major impact on the social development of children in a daily routine. To encourage children's social development in a daily routine, the women educators from the urban environment most often use play, while the ones in the rural environment mostly use the conversation. As the most common way to encourage children to participate in a daily routine the women educators in the urban as well as the ones in the rural environment alleged verbal encouragement and providing a good example. They also agree that in carrying out their daily routines the transition from one activity to another represents the biggest issue.

KEY WORDS: preschool education, social development, daily routine, the role of an educator, conflicts, education of women educators.

Kazalo

UVOD	1
1.1. PREDŠOLSKA VZGOJA.....	2
1.2. Predšolska vzgoja po svetu	2
1.3. Predšolska vzgoja pri nas	3
2. DNEVNA RUTINA V VRTCU	7
2.1. Elementi dnevne rutine.....	7
2.2. Otrokov prehod od staršev v vrtec	9
2.3. Hranjenje otroka.....	10
2.4. Počitek otroka v vrtcu	12
2.5. Higiena in skrb zase	13
2.6. Prehajanje med dejavnostmi.....	15
3. SOCIALNI RAZVOJ OTROKA V DNEVNI RUTINI	16
3.1. Pomen socialnega razvoja za otroka	18
3.2. Spodbujanje socialnega razvoja	20
4. VLOGA VZGOJITELJA V OTROKOVEM SOCIALNEM RAZVOJU	22
4.1. Komunikacija z otrokom.....	25
4.2. Konflikti	27
4.2.1. Reševanje konfliktov.....	28
4.2.2. Postavljanje mej in pravil.....	29
5. IZOBRAŽEVANJE VZGOJITELJEV	31
6. EMPIRIČNI DEL.....	33
6.1. Opredelitev raziskovalnega problema	33
6.2. Raziskovalna vprašanja	33
6.3. Hipoteze	34
7. METODOLOGIJA	34
7.1. Raziskovalna metoda.....	34
7.2. Raziskovalni vzorec	34
7.3. Opis vprašalnika.....	34
7.4. Postopek zbiranja podatkov	35
7.5. Postopki obdelave podatkov.....	35

8. REZULTATI IN INTERPRETACIJA.....	36
9. SKLEPNE MISLI	52
10. LITERATURA.....	54
11. PRILOGE	56

Kazalo tabel

TABELA1: Mnenje vzgojiteljic o tem, v kolikšni meri ocenjujejo, da lahko vplivajo na otrokov socialni razvoj	36
TABELA2: Kako, s čim in na kakšen način vzgojiteljice po njihovem mnenju vplivajo na socialni razvoj otroka	37
TABELA3: Mnenje vzgojiteljic o postavljanju ustreznih meja	38
TABELA4: Povprečna ocena vzgojiteljic o pogovarjanju z otroki in sprejemanju otrok takšnih, kakršni so	39
TABELA5: Mnenje vzgojiteljic o spodbujanju otrok k sodelovanju	40
TABELA6: Mnenje vzgojiteljic o tem, na kakšen način spodbujajo otroke k samostojnemu reševanju medsebojnih konfliktov	42
TABELA7: Mnenje vzgojiteljic o tem, kakšen vzgled dajejo otrokom	43
TABELA8: Mnenje vzgojiteljic o tem, kako, s čim in na kakšen način spodbujajo otroke k sodelovanju k dnevni rutini	44
TABELA9: Mnenje vzgojiteljic o tem, kako, s čim in na kakšen način še drugače spodbujajo otroke k sodelovanju v dnevni rutini	45
TABELA10: Mnenje vzgojiteljic o tem, kateri del dnevne rutine jim povzroča največ težav	47
TABELA11: Kaj vzgojiteljicam po njihovem mnenju predstavlja največ težav pri izvajanju dnevne rutine	48
TABELA12: Oblike strokovnih izobraževanj in usposabljanj na temo spodbujanje socialnega razvoja otroka pri dnevni rutini, ki so bile ponujene vzgojiteljicam	50

UVOD

Socialni razvoj je razvoj človeka od rojstva do smrti, na katerega najbolj vpliva okolje ter s tem ljudje. S socialnim razvojem se ljudje vključujejo v družbo, se odzivajo na dražljaje iz okolja ter sprejemajo sami sebe. Družina je pri otroku prvi in najpomembnejši člen, saj se začne socialni razvoj znotraj družine in je od nje odvisen. Starši dajejo otroku smernice za oblikovanje samokontrole in odzivov na situacije v okolju. Na otrokov razvoj pa ne vpliva le njegovo ožje okolje, temveč tudi njegovo širše okolje, kamor spadajo tudi institucije, v katere se vključuje. Vrtec je prva takšna in z vstopom vanj se otrokovo socialno okolje razširi ter tako vedno bolj vpliva na oblikovanje njegove osebnosti. (Marjanovič idr. 2001).

Vrtec predstavlja za otroka v predšolskem obdobju sprva stresno situacijo, ki pa se postopoma spremeni v nekaj prijetnega, kraj, kjer se otrok počuti prijetno in varno. Seveda se to ne zgodi kar samodejno. Nujno je dobro delo strokovno usposobljenih vzgojiteljev.

Na podlagi svojih izkušenj sem spoznala, da je vsak otrok nekaj posebnega in edinstvenega. Vsak posameznik ima svoje potrebe, ki jih moramo sprejeti in upoštevati. Otroka moramo spoštovati, mu prisluhniti ter dovoliti, da se izrazi. Biti moramo fleksibilni, znati se moramo prilagoditi situaciji in se odzvati tako, da bo to ustrezno za otroka. Otrok se mora v vrtcu počutiti sprejetega. Vzgojitelj mora otroke spoznati in jim pripravljati izzive, ki jih bodo lahko premagovali. Le tako bo njihov razvoj šel v pozitivno smer.

Namen diplomske naloge je izpostaviti pomen dnevne rutine za otrokov razvoj. Osredotočila se bom na vlogo vzgojitelja pri vodenju dnevne rutine, spodbujanju in usmerjanju otrok ter spremljanju njihovega razvoja. V diplomski nalogi bom predstavila tudi primerjavo med vrtci v vaškem in mestnem okolju.

1. PREDŠOLSKA VZGOJA

1.1. PREDŠOLSKA VZGOJA PO SVETU

Programi predšolske vzgoje po svetu so namenjeni spodbujanju spoznavnih, jezikovnih, pisnih in matematičnih spretnosti predšolskih otrok, s katerimi bi jim omogočili enakovreden začetek primarnega izobraževanja. Programi pa se med sabo razlikujejo po obsegu, intenzivnosti, kakovosti in po tem, na kaj vplivajo. Predšolska vzgoja zajema varstvene in vzgojne modele, institucionalno vzgojo in varstvo, varstvo na domu ter skupnostno varstvo. Nanaša se na spodbujanje spoznavnega, socialnega, motivacijskega in čustvenega razvoja otrok pred šestim letom, da bi jih dobro pripravili na šolo, saj velja, čim boljša je opremljenost na začetku, tem učinkovitejša je izobraževanje v šoli. Da bi otroka čim bolje pripravili na samostojnost, je pomembno oblikovanje in udejanjanje kurikulumu, ki enakovredno razvija spretnosti in kompetence. V predšolski vzgoji so pomembni trije modeli. Najpomembnejši je predšolska vzgoja, ki v središče postavlja otroka, je strokovna ter institucionalno organizirana. Zagotavlja institucionalno varstvo v skladu s tradicijo otroškega varstva, določene intervencijske programe predšolske vzgoje in splošno pripravo na šolo v javnih predšolskih institucijah, vrtcih ali sprejemnih razredih v primarnih šolah. Dejanska oskrba in programi se med seboj razlikujejo po intenzivnosti in trajanju, pedagoških prijemih in kurikulumu, izobraževanju vzgojiteljev ter razmerju med številom otrok in vzgojiteljev. Drugi model je na otroka usmerjeno varstvo na domu z vzgojnimi programi. Tretji model pa je množica starševskih ali družinsko usmerjenih programov pomoči (Batistič Zorec, Turnšek, 2009). V večini evropskih držav je sistem predšolske vzgoje in varstva razdeljen na dva ločena podsistema. Prvi je v glavnem namenjen varstvu otrok in vključuje malčke do tretjega leta starosti. Drugi zajema otroke v starosti od treh let do vstopa v obvezno izobraževanje in je v vseh državah priznan kot začetek izobraževanja. Slovenija je ena redkih evropskih držav, ki ima sodoben, enovit model predšolskega varstva in vzgoje. Vrtci v Sloveniji so odprti za vse otroke od enajstih mesecev starosti do vstopa v obvezno izobraževanje. Podoben, enovit model poznajo še na Finskem, Švedskem, Norveškem, Islandiji in v Latviji. Latvija, Finska in Švedska organizirajo v zadnjem letu predšolske vzgoje tudi pripravo na šolo. Na Cipru in Danskem ter v Grčiji in Španiji imajo tako enovita kot tudi ločena okolja. V mednarodni strokovni javnosti dobivajo enoviti modeli čedalje višje ocene, zato ponekod

že načrtujejo spremembe. V Združenem kraljestvu na primer postopno že vpeljujejo enovite predšolske institucije. Države v enovitem modelu predšolske vzgoje prepoznavajo prvo stopnico na izobraževalni poti, v katerem tudi za otroke od najzgodnejše dobe dalje načrtujejo kurikulume. V predšolskih institucijah za otroke vseh starosti strokovno delo večinoma opravljajo delavci s pedagoškim izobrazbenim profilom. V ločenih okoljih pa za mlajše otroke do treh let skrbi nižje izobraženo osebje oziroma nepedagoški strokovnjaki (Barle, 2009).

1.2. PREDŠOLSKA VZGOJA PRI NAS

Predšolska vzgoja v vrtcih je v Sloveniji sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja ter poteka po načelih demokratičnosti, pluralizma, avtonomnosti, strokovnosti in odgovornosti zaposlenih, enakih možnosti za otroke in starše, upoštevanja različnosti med otroki, pravice do izbire in drugačnosti, ohranjanja ravnotežja med različnimi vidiki otrokovega telesnega in duševnega razvoja. Ob upoštevanju vseh zgoraj naštetih načel pa predšolska vzgoja v vrtcih uresničuje določene cilje. Pomemben cilj je razvijanje sposobnosti za dogovarjanje. V predšolski vzgoji in v vsakdanjem življenju je zelo pomembno dogovarjanje, saj lahko skupina le tako deluje kot celota in brez večjih konfliktov. Prvotnega pomena je upoštevanje različnosti in sodelovanje v skupinah. Vsaka oseba je svoj individuum, s svojimi značilnostmi, dobrimi in slabimi. Zato je izrednega pomena, da se tega zavedamo, da to upoštevamo ter se ne bojimo drugačnosti. V predšolski vzgoji je prvotnega pomena tudi cilj, ki omenja sodelovanje ter povezuje tako otroke kot odrasle.

Otroci v vrtcu pridobivajo navade od drugih otrok in vzgojiteljev ter se po njih tudi zgledujejo. Pomembno je, da negujemo radovednost, raziskovalni duh otroka, domišljijo in intuicijo ter razvoj neodvisnega mišljenja. Otroški svet je poln domišljije. V njem se vsak dan prepleta na milijone zgodb, iger ter idej, ki jih želijo uresničiti na svoj način. Vse želijo raziskati in spoznati, saj le na ta način pridobivajo izkušnje. Spodbujanje jezikovnega razvoja za učinkovito in ustvarjalno uporabo govora, kasneje pa tudi branja in pisanja je v predšolskem obdobju izrednega pomena. Oblikuje se skozi celotno dnevno rutino, preko katere si otroci oblikujejo in bogatijo besedni zaklad. Otroci pridobivajo občutek

za sočloveka, kako se mu približati, kako negovati prijateljstvo. Spoznajo, kako reševati konflikte in kako se jim izogniti. Najpomembnejše pa je, da nudi vzgojitelj otroku dober zgled. Vrtec lahko glede na trajanje izvaja naslednje programe: dnevne programe, ki trajajo od šest do devet ur in se lahko izvajajo dopoldne, popoldne, celodnevno ali izmenično. Poldnevne programe, ki trajajo od štiri do šest ur in se lahko izvajajo dopoldne, popoldne ali izmenično, ter krajše programe, ki trajajo od 240 do 600 ur letno, za otroke iz odročnih in demografsko ogroženih krajev.

Dnevni in poldnevni programi so namenjeni otrokom od prvega leta starosti do vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo ter prehrano otrok. Krajši programi so namenjeni otrokom od tretjega leta starosti do vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo, lahko pa tudi njihovo prehrano. Predšolska vzgoja v vrtcih poteka v dveh starostnih obdobjih. V prvo obdobje sodijo otroci v starosti od enega do treh let, v drugo pa otroci v starosti od treh let do vstopa v šolo. Vzgojno delo v vrtcu poteka v oddelkih. Otroci so razporejeni v starostno homogene, heterogene ali kombinirane oddelke. V homogene oddelke so vključeni otroci v starostnem razponu do enega leta. V heterogene otroci prvega ali drugega starostnega obdobja. V kombinirane oddelke pa prvega in drugega starostnega obdobja. Število otrok v oddelku prvega starostnega obdobja ne sme biti večje od dvanajst, v oddelku drugega starostnega obdobja pa od dvaindvajset otrok. Dnevni in poldnevni program izvajata vzgojitelj in pomočnik vzgojitelja. V oddelku prvega starostnega obdobja morata biti hkrati prisotna vsaj šest ur, v oddelku drugega starostnega obdobja pa vsaj štiri ure dnevno. Krajši program lahko izvaja vzgojitelj sam. Podrobnejša določila o številu otrok, vključenih v oddelke, določi minister, pristojen za predšolsko vzgojo (Zakon o vrtcih, 1996). Predšolska vzgoja temelji na Kurikulumu za vrtce (1999), ki je v vrtcu vpeljan zato, ker prinaša premik od tradicionalnega k poudarku na sam proces predšolske vzgoje. Je nacionalni dokument, ki ga je sprejel Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

Kurikulum predstavlja strokovno podlago za delo vrtcev in je obvezen za vse vrtce. Pojem kurikulum v vrtcu je vpeljan zato, ker je širši od pojma program, saj zajema celotno življenje otrok in odraslih v vrtcu. V središče postavlja otroka, njegove razvojne in individualne zmožnosti ter posebnosti. Poudarja otrokove pravice, ki izhajajo iz Deklaracije o človekovih pravicah in Konvencije o otrokovih pravicah. Med najpomembnejšimi cilji kurikuluma so boljše omogočanje individualnosti, drugačnosti in izbire ter večje spoštovanje

zasebnosti in intimnosti otroka. Otroku je omogočena aktivnejša vloga v procesu odraščanja. Pomemben del kurikulumuma je tudi prikriti kurikulum, ki je sicer integralni del samega kurikulumuma, vendar mu pripada manj pomemben položaj, saj je kot nekakšen dodatek. Za koncept prikritega kurikulumuma lahko rečemo, da je zunaj-pedagoški in zunaj-psihološki koncept, za razumevanje katerega je zelo pomembno, da ga ohranimo takšnega, kot je, ter se mu približamo tako, da se oddaljimo od ustaljenih predstav in preidemo na spontano raven procesa. Učenje na ravni prikritega kurikulumuma je najbolj učinkovito, saj se to, kar uči prikriti kurikulum, otrokom močno vtisne v spomin, ker je prikriti kurikulum prežemajoč in stalno navzoč v predšolski vzgoji. Njegovi nauki, ki so trdno naučeni, so dnevna izkušnja. Prikriti kurikulum in kurikulum sta med seboj močno povezana in ju ne moremo razumeti kot dva ločena pojavi. Gre za teoretični in praktični del, ki sta drug drugemu najbolj notranji, integralni del. Vpeljava prikritega kurikulumuma pomeni več kot le preprosto razširitev že utečenih miselnih predstav o kurikulumu. V največji meri se navezuje na dnevno rutino, ki se ponavlja vsak dan, vsak teden, vsak mesec, vsako leto in je vedno prisotna v vsakdanu vrtca. Čeprav je dnevna rutina tiha in prikrita, pa ni nič manj dejavna, otrok ne nauči nič manj, kot jih nauči sama vsebina kurikulumuma.

Vsebinska prikrita kurikulumuma uči otroka norm in vrednot, s pomočjo in znotraj katerih se ureja, uri ter disciplinira posameznikovo vedenje v skupini. Nanaša se na nekaj, kar drži skupaj celotno institucijo. Na drugi strani pa se pojavljajo očitki in slabe strani prikritega kurikulumuma, ki pravijo, da otroke v vrtcih navaja na ubogljivost, marljivost, poslušnost, pasivnost, vdanost v usodo, toleriranje neudobja, nekritično sprejemanje, prilagajanje, podrejanje in odtujenost. Otrok se vda v rutino, v katero je ujet, uči se tolerirati stike in sprejemati načrte vzgojitelja, kar pa že spominja na manipulacijo (Bahovec, Golobič, 2004). Kroflič (1997) poudarja, da če v prikriti kurikulum umestimo tiste elemente realnega dogajanja v vrtcu, ki niso zapisani v uradnih dokumentih, potem postane jasno, da se v njem znajdejo tista dejanja vzgojitelja, ki niso reflektirana in neposredno načrtovana. Običajno je teh dejanj več v manj strukturiranih dnevni dejavnosti, ki so vezane na obdobje otrokove proste igre in dnevne rutine. Na njih pa bolj kot vzgojiteljičino naučeno znanje, ki ga uporablja pri strukturiranju načrtovanih usmerjenih dejavnosti, vplivajo njene vrednote in pričakovanja, ki jih ima v zvezi s svojimi predstavami o otroku. Z demokratizacijo vzgojno-izobraževalnega sistema v

devetdesetih se je pri nas temeljito zrahljal pretekli ideološki vpliv na vrtčevsko prakso. S teoretskimi pristopi k načrtovanju sistema predšolske vzgoje pa sta se vzpostavila vsaj še dva premika, pomembna za strukturiranje prikritega kurikulumuma. Načelo odprtega nacionalnega Kurikuluma za vrtce je večjo vlogo pri natančnejšem načrtovanju vrtčevskih dejavnosti preneslo na vrtec oziroma posameznega vzgojitelja, s tem pa se je povečala tudi nevarnost, da bodo večji del vrtčevskih dejavnosti zasedle nereflektirane ideje posameznega vzgojitelja, ki jih umeščamo v strukturo prikritega kurikulumuma. Načelo odprtega kurikulumuma je torej vzgojitelju omogočilo, da ohranja svoje poglede na vzgojo otrok glede na zdravorazumske predstave o tem, kaj je dobro zanje, zlasti takrat, ko se bolj kot prej začneta ceniti spontana komunikacija in k otroku usmerjena pedagoška dejavnost. Druga novost Kurikuluma za vrtce je zahteva, da se vzgojitelj zave pomena dejavnikov dnevne rutine ter jih umesti v svoj razmislek in operativni načrt. Odprtost uradnega nacionalnega kurikulumuma torej ne pomeni, da lahko vzgojitelj več elementov organizacije življenja in dejavnosti v vzgojni skupini prepusti spontanemu toku dogodkov, temveč zahteva, da v svojo refleksijo in operativno načrtovanje vključi tudi razmislek o tem, kako bo strukturiral otrokov bivanjski prostor, kakšne igrače oziroma materiale mu bo ponudil v času, namenjenemu prosti igri, kako se bo vključeval v otrokove samoiniciativne dejavnosti, kako bo organiziral razpoložljivi čas za izvedbo elementov dnevne rutine, ter predvsem, kako bo te bolj spontane elemente dnevnega življenja povezal z bolj strukturirano usmerjenimi dejavnostmi ter s tem omogočil realizacijo ciljev in načel kurikulumuma. Dnevno rutino kot sestavino prikritega kurikulumuma torej strukturira predvsem vzgojiteljevo poznavanje zakonitosti otrokovega razvoja in strategij zgodnjega poučevanja ter njegove osebne vrednostne predstave/občutki o dobrem za otroka, ki skupaj tvorijo njegovo implicitno teorijo. Zato je refleksija te vrednosti in lastnih osebnih vrednot predpogoj za prepoznanje možnosti pozitivnega spreminjanja tistih najmanj strukturiranih elementov otrokovega bivanja v vrtcu.

2. DNEVNA RUTINA V VRTCU

2.1. ELEMENTI DNEVNE RUTINE

Vrbovšek (2005) govori o dnevni rutini, ki sestoji iz časovnih obdobj aktivnega učenja, ki so načrtovanje, izvajanje, obnavljanje, delo v majhnih in velikih skupinah, igra na prostem, prehodne dejavnosti ter hranjenje in počitek. Načrtovana je tako, da krepi in spodbuja otrokove sposobnosti, naravne interese, samoiniciativnost ter veščine reševanja problemov. Vsak otrok prične z odločanjem o tem, kaj bo počel in svoje zamisli deli z odraslimi. Ti morajo otroka opazovati in mu prisluhniti, ga prositi za pojasnitve ter spodbujati k temu, da svoje interese poveže s smiselno dejavnostjo. Otroci se v skladu z lastno odločitvijo pričnejo igrati z materiali in vrstniki, dokler svojih načrtov ne izpolnijo ali spremenijo. Medtem ko otroci delajo, jim odrasli posvečajo pozornost, se gibljejo med njimi, jih opazujejo, opogumljajo in jim pomagajo. Delo v majhnih skupinah, kot ga omenja High/Scopov kurikulum, poudarja eksperimentiranje z materiali in reševanje problemov v okviru dejavnosti, ki so primerne zanje. V vrtcu se oblikujejo velike in majhne skupine, ki imajo svoje značilne lastnosti. Majhne skupine štejejo ponavadi od pet do deset otrok in se z enim odraslim zbirajo na različnih mestih. Materiali za dejavnosti so določeni, vsak otrok pa si sam izbere, kaj bo z njimi počel. Druženje v velikih skupinah daje otrokom priložnost, da počnejo nekaj skupaj z vrstniki in odraslimi, da v druženju uživajo ter si izmenjujejo izkušnje. Pomembni so tudi prehodi med dejavnostmi, saj ustvarjajo ozračje za nadaljnjo izkušnjo. Morebitne moteče spremembe je treba za otroke narediti kolikor se da umirjene in zanimive. To, kako otroci začnejo dan v vrtcu, kako ga preživijo in kako končajo, bistveno vpliva nanje in na njihov odnos do vrta. High/Scopovo dnevno rutino oblikuje nenehno osredotočanje na glavne sestavine aktivnega učenja, ki so materiali, manipulacija, izbira, govor otrok in podpora odraslega. Otroci ves dan izbirajo ter sprejemajo odločitve o materialih in dejavnostih, se pogovarjajo o tem, kar počnejo, in se urijo v ubesedovanju. Odrasli so prisotni in poslušajo, spodbujajo in usmerjajo, ter otroke blago izzivajo, ko ti prehajajo iz ene izkušnje na drugo. Ta dosleden pristop, ki odraslemu narekuje interakcijo z otroki ob celodnevni rutini, razlikuje High/Scopove programe od programov, v katerih vloga odraslega ni jasno definirana. Po Kurikulumu za vrtce (1999) je vloga vzgojitelja zelo pomembna. Pomembna je njegova komunikacija z otroki, ki naj bo prijetna in vljudna. Vzgojitelj naj bo uvideven, otrokom mora biti zgled, jih usmerjati, do otrok naj bo ljubezniv ter pozoren. V drugih programih je vloga

odraslega nekje med opazovanjem, poučevanjem, pripravljanjem za naslednjo dejavnost, vzpostavljanjem reda, sproščanjem ipd. Pomembno je vedeti, da je za ohranjanje aktivnega učenja v vsakem delu dneva zelo pomembna ustrezna čustvena klima. Odrasli ves dan delajo na tem, da vzpostavljajo zaupanja vreden odnos, v katerem se otroci počutijo dovolj varne, da preizkušajo nove stvari, povedo svoje mnenje, prepoznajo probleme in iščejo rešitve (Bahovec, Golobič, 2004).

Pri dnevni rutini je torej zelo pomembna vloga vzgojitelja, pri čemer pa so v ospredju tudi pravice otroka. Generalna skupščina ZN je 20. novembra 1989 sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah, ki je najširše podprt dokument, sprejet na mednarodni ravni. Izhodišče zanj so človekove pravice in tako so otrokom priznane enake pravice kot odraslim. Dopolnjujejo se s pravicami, ki izhajajo iz položaja otrok kot specifične družbene skupine. Upoštevanje pravic je tudi v vrtcu temeljno izhodišče za strokovno delo. Kaže se v načelih in ciljih zapisanih v Kurikulu za vrtce. Osrednjega pomena je otrokova pravica do enakosti. Iz nje je moč izpeljati vse ostale pravice. Otroci morajo biti v vrtcu obravnavani enako, ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo ipd., vendar enakost ne sme pomeniti izenačevanja ali brisanja individualnih razlik. Upoštevanje načel Kurikuluma ter otrokovih pravic je zelo pomembno že od prvega dne, ko otrok pride v vrtec. Pri izvajanju dnevne rutine mu je treba dopuščati možnost izbire, upoštevanje njegovih osebnih navad ter navad družine. Pomembno je, da otroku prisluhnemo in mu dopuščamo dovolj časa, saj ima vsak otrok svoje individualne potrebe (Čas, 2008). Z upoštevanjem njegovih potreb se otrok postopoma počuti sprejetega in upoštevanega. Prav tako pa dnevna rutina podpira aktivno učenje, zato mora biti njeno izvajanje dosledno. S pomočjo rutine lahko otroci predvidijo, kaj se bo zgodilo, ter imajo tako nadzor nad tem, kaj bodo počeli v posameznih delih svojega dne. Skozi dnevno rutino lahko otroci izražajo svoje namere, jih izpeljejo in razmislijo o tem, kaj so počeli. Pomaga jim najti odgovore na vprašanja, kaj se bo zgodilo sedaj, kaj bomo počeli potem, kdaj bomo imeli čas za kosilo ipd. Dnevna rutina pomaga vzgojiteljem pomagati organizirati čas z otroki. Sestavljajo jo specifični časovni elementi, ki so dodeljeni določenim dejavnostim. Gre za obdobja, ko otroci načrtujejo in uresničujejo svoje načrte, sodelujejo v skupinskih dejavnostih, se igrajo na prostem, jedo ter počivajo. Samo izvajanje dnevne rutine podpira otrokovo iniciativnost ter ustvarja socialni okvir, ki ustvarja pogoje za socialne interakcije. Ta okvir otrokom predstavlja psihološko varnost in namensko

okolje. Ohranja ravnotežje med njihovimi omejitvami in svobodo. Dnevna rutina pa prav tako lajša prehod otrok od doma v vrtec, ker gradi občutek skupnosti. Zato je spodbuden vzgojni in socialni okvir. Je zaporedje dogodkov, ki definira uporabo prostora in interakcij med odraslimi ter otroki. Vsebina ter proces sta enako pomembna in sta odraz vzgojne filozofije, ki ceni aktivno učenje, vodenje, ki si ga delijo otroci in odrasli, ter podporo, ki jo odrasli namenijo znanju, ki ga konstruira otrok (Hohmann, Weikart, 2002).

2.2. OTROKOV PREHOD OD STARŠEV V VRTEC

Čas, ko otroci prihajajo v vrtec, je odvisen od delovnega časa staršev in od mnogih drugih dejavnikov. Za otroke bi bilo najbolje, da prihajajo ob dokaj redni uri, da se počutijo varne in da ne doživljajo nenehnih sprememb, ki lahko povzročijo stresne situacije. Ne glede na to, kdaj pridejo otroci v vrtec, pa je pomembno, da vse starše in otroke sprejmemo enako ter med njimi ne delamo razlik. Vsi morajo imeti občutek, da so dobrodošli in sprejeti, pri čemer ne gre zanemariti prijaznega pozdrava, kratkega pogovora, dobrodošla pa sta tudi kakšna šaljivka in nasmeh (Bahovec 2007). Kot poudari Verbovšek (2005), je treba otroku ob prihodu v vrtec omogočiti vzpostavitev ustreznih odnosov med družinsko in vrtčevsko situacijo, saj to ob primerni komunikaciji bistveno ublaži proces separacije. Vzgojiteljeva komunikacija s starši ter otrokom ima torej zelo velik pomen pri tem, kako bo otrok sprejel prihod v vrtec, saj je ločitev otroka od staršev velikokrat stresna situacija za oba. Zavedati se moramo, da je otrokovo ugodno ali neugodno počutje zelo odvisno od prvega vtisa, ki ga dobi ob vstopu v vrtec. E. Bahovec (2007) zapiše, da mora otrok, če je slabe volje, dobiti občutek varnosti, kar spodbudimo z objemom, s tem, da ga vzamemo v naročje, se z njim pogovarjamo, mu ponudimo razne igrače ter igre. Spet drugim otrokom morda bolj ustreza, če le od daleč opazujejo. Takrat jim to tudi omogočimo, saj se bodo le tako v vrtcu počutili udobno in varno. Pomembno je, da vzgojitelj poskrbi za zaposlitev po želji otrok ter da nadzira otroke, ki prihajajo, ter z njimi in njihovimi starši vzpostavi prijeten ter primeren stik. Nekateri otroci so ob prihodu še zaspani, zato morajo imeti tudi možnost, da še malo zaspijo. Čas, ko otroci prihajajo v vrtec, je koristen tudi za povezovanje s starši, za kratke pogovore in pridobivanje informacij o otroku. Pomembna je torej komunikacija med vzgojiteljem in starši. Izbrati je treba primeren trenutek, kdaj staršem kaj sporočiti, ne da bi bila vzgojiteljeva pozornost odvzeta ostalim otrokom. Tako se pri odhodu domov marsikdaj zgodi, da za starše nimamo časa, saj je velikokrat v

igralnici še mnogo otrok. Zato svojo pozornost namenimo otrokom in njihovi varnosti ter ugodnemu počutju.

2.3. HRANJENJE OTROKA

Koncept Reggio Emilia trdi, da je otrok kompetentno bitje, da ima ogromne ustvarjalne zmožnosti ter moč za odkrivanje in raziskovanje sveta, ki ga obdaja. Govori o vpetosti vrtca v kulturno okolje, saj je vrtec prostor, ki izraža ter ustvarja kulturo, je živ organizem, odprt v okolje. Iz vrtca se življenje širi v družine ter v mesto, med vsemi udeleženci pa prihaja do živahne izmenjave idej ter demokratične komunikacije. Otroci so soudeleženci vseh dejavnosti v vrtcu, enako je pri dnevni rutini. Imajo pravico, da sodelujejo pri vseh odločitvah, ki zadevajo njihovo življenje, ter da nanje vplivajo. Eno izmed osnovnih načel pristopa Reggio Emilia je ta, da je otrok protagonist, sodelavec ter komunikator v vzgojno izobraževalnem delu. (Devjak, Skubic, 2009). Zato je dobrodošlo, da je otrok vključen v oblikovanje dnevne rutine. Tako je tudi pri hranjenju, kjer mu lahko damo možnost, da si hrano pripravi sam. Hranjenje je del družabnega življenja, ki ga ljudje opravljamo vsakodnevno na zelo različne načine. Otroci med tednom preživijo veliko časa v vrtcu, zato so deležni obrokov, kot so zajtrk, dopoldanska malica, kosilo ter popoldanska malica. Da bi sami sodelovali pri pripravi obroka, imajo otroci v vrtcih pri pripravljanju zajtrka ter kosila pogosto uveljavljena dežurstva, kjer eden ali dva otroka razdelita pribor, prtičke in pomagata pri delitvi hrane. Dežurstvo poteka po določenem vrstnem redu, s pomočjo katerega se otroci učijo pravil in določenega zaporedja. Pri tem se učijo, da ne morejo biti vedno oni na vrsti, čeprav si to želijo. Otroci, ki že sedijo za mizo, pa v miru počakajo na zaželeni dober tek od dežurnih otrok ter vzgojiteljev. Tako se učijo pravilnega vedenja, ki jih spremlja vse življenje. Preden otroci sedejo za mizo, si morajo nujno umiti roke, saj je to ena izmed osnovnih človekovih navad, ki se jih morajo otroci naučiti za svoje zdravje. Pri osebni higieni ponovno preidemo na socialno učenje, saj morajo otroci v vrsti počakati na prost umivalnik, kjer se učijo solidarnosti do drugih otrok ter potrpežljivosti. Med hranjenjem je pomembno, da otroke učimo pravilnega ravnanja s hrano. Hrane ne mečemo po tleh, ne igramo se z njo in to, kar si vzamemo, pojemo do konca, razen če so upravičeni razlogi, da otrok hrane ne more jesti. Spodbujamo jih, da hrano vsaj poskusijo, saj se velikokrat zgodi, da otrok določene hrane še nikoli v življenju ni niti poskusil in jo zavrača ravno zato. Seveda pa ga ne smemo k

ničemer siliti, saj ga lahko v tem primeru odvrnemo od hrane. Tudi pri hranjenju se oblikujejo pomembne socialne prvine, ki naj bi jih otrok osvojil. Te sprejete prvine prenaša v svoje vsakdanje življenje in skupaj z njimi odrašča. Pomembno je, da otroka navadimo na ritem hranjenja in da se navadi na določen čas obroka. Omogočiti mu moramo možnost izbire, da se denimo sam odloči, koliko sadja bo pojedel za malico. Tako razvija občutek za kontrolo in odgovornost. Otroka je treba obenem navajati na čistočo, za kar je najboljši primer ta, da v primeru, ko se kaj polije, otroka navajamo, da sam poišče krpo in to pobriše, saj se s tem uči tudi odgovornosti za svoja dejanja in kako jih lahko popravi. Z raznovrstno hrano, ki so je deležni otroci v vrtcu, in je hkrati tudi zelo zdrava, dobijo otroci občutek za to, katera hrana je in ni primerna ter zdrava zanje (Bahovec, 1996).

Vrbovšek (2005) poudarja, da je, dejstvo, da se otroci v vrtcu srečajo z različno hrano ter pridobivajo navade zdravega in raznolikega prehranjevanja, izrednega pomena za njihovo življenje. Oblikujejo dobre prehranjevalne navade ter dobre medsebojne odnose. Otroci si lahko hrano postrežejo sami, če to zmorejo, in tako pridobivajo samozavest ter zaupanje v svoje zmožnosti. Vedno pa morajo imeti možnost izbire, saj je to njihova pravica. Da je prehod iz dejavnosti na hranjenje pester in zanimiv, lahko otroci sodelujejo pri pripravi in urejanju prostora ter pribora za prehranjevanje. Pri tem naj ne čakajo predolgo, saj postanejo nemirni. Ob hranjenju naj spoznajo kulturni način prehranjevanja in prvine lepega vedenja. Spoznajo naj, da nekateri otroci ne jedo iste hrane kot tisti, ki imajo dietno hrano, ker imajo morda alergije ali druge bolezni, ki so povezane s hrano.

Tudi Zalokar (1998) izpostavi, da lahko otrok s spoznavanjem različnih prehranjevalnih navad ter različnih bolezni, povezanih s hrano, pridobiva zelo različne kulturne in higienske navade. Pomembno je, da je prostor primeren za prehranjevanje, saj se otrok le tako počuti udobno in varno. Osnovni pogoj, ki bi vzgojitelju omogočil, da bi na najboljši možni način vplival na kulturno vedenje otrok pri mizi, je ta, da bi skupaj z njimi jedel za isto mizo. Tako jim bi dal primeren zgled, jih neopazno kontroliral in vodil. V skupinah, kjer so starejši otroci, je pomembno, da sami sodelujejo pri pripravi mize, tako da prinesejo na mizo jedilni pribor in jo po jedi tudi pomagajo pospraviti. Vzgojitelj naj otroke navaja na samostojnost pri prehranjevanju, da jedo vsi hkrati, da otrok ne sili s hrano, ki je ne marajo. Otroci naj ne jedo prehitro, naj bodo pozorni drug na drugega in naj se ne pogovarjajo s polnimi usti. Pomembno

je, da se naučijo besed, s katerimi znajo prositi za dodatni obrok, če so še lačni. Da znajo počakati na tiste, ki še niso pojedli, in seveda, da si pred in po obroku umijejo roke ter usta.

2.4. POČITEK OTROKA V VRTCU

Počitek je za otroka zelo pomemben in v vrtcu se mora nanj navaditi, saj je počitek doma zanj bolj spontan kot tu. Večina otrok bi med počitkom raje počela kaj drugega, zato jim ga moramo predstaviti kot nekaj zabavnega ter jih hkrati naučiti, da je zelo zdrav za njihovo telo in počutje. Otrok se nauči zlit z okolico tako, da upošteva druge otroke, ki so utrujeni in spiyo. Vsi otroci ne počivajo, zato se lahko v tem času igrajo umirjene igre. V skupini ima vsak otrok svoj ležalnik, zaveda se, da pripada njemu, zaveda pa se tudi svojega prostora za počitek.

Pri počitku moramo biti previdni, da otroke umirimo in jih primerno uspavamo, da so zadovoljni. Navadimo jih, da gredo na stranišče pred počitkom in tega ne počnejo med počitkom, saj bi motili ostale otroke. Tu nastane problem, saj nekateri otroci odhod na stranišče izkoriščajo kot izgovor, da ne bi počivali. Pomembno je, da imajo otroci redno rutino, ki jim omogoči predvideti, kaj se bo zgodilo. Tako imajo nadzor nad dogajanjem in se lažje prilagodijo zahtevam dnevnega reda (Bahovec, 1996). Tudi počitek naj bo za otroka del dnevnega reda, ki ga sprejme in se mu prilagodi. Če je otrok preutrujen ali prenapet, ne more počivati. Popoldanski počitek je priporočljiv predvsem za mlajše od sedmih let starosti. Ko je otrok umirjen, se lažje posveti konkretnim dejavnostim, socialni stiki so mirnejši in pristnejši. Otrokov svet je poln novih, zanimivih stvari, ki jih vsakodnevno intenzivno zaznava in spremlja v interakciji z vrstniki, igračami ter okolico. Počitek je način, kako narava v sistemu telesnih ritmov znova vzpostavi red. Vsi čustveni procesi, ki jih sprožijo izkušnje iz okolja in jih doživimo v otroštvu, močno odsevajo na nevrovegetativnem sistemu, predvsem med spanjem.

Obstajajo močni psihološki dejavniki, ki lahko imajo določeno vlogo v obredih spanja. Potrebno sprostitev lahko preprečujejo čustvene napetosti, jeza, strah, občutek krivde, vznemirjenost, sram ali očitki. Motnja počitka je del celotne osebnosti otroka, na katero vplivajo notranji in okoljski dejavniki. Tudi otroci imajo pravico, da njihove težave obravnavamo resno in jih poskušamo rešiti, kolikor se da uspešno. Vzgojitelj mora otrokom vsakodnevno zagotoviti kakovosten počitek. Pri tem mora upoštevati razlike med posamezniki in njihovimi navadami. Poskrbeti mora za dobro klimo v skupini, saj

je tako sodelovanje boljše. Otroke naj motivira, da si svoje ležalnike označijo z nalepkami po svoji izbiri in jim dovoli, da si sami izberejo, poleg katerega otroka bi radi počivali. Nekateri otroci imajo pri počitku igrače, zato naj jim bo to dopuščeno. Dobra motivacija za otroke, da počivajo, je branje pravljice, ki pa naj bo umirjena in s srečnim koncem. Dobrodošla je uporaba lutk, saj jih otroci obožujejo. Eden izmed načinov uspavanja je tudi poslušanje umirjene glasbe, ki otroke pomirja ter jih ponese v miren spanec. Seveda ne smemo pozabiti na prostor, ki naj bo primeren za spanje. To pomeni, da je primerno zatemnjen in opremljen z različnimi igračami za uspavanje, kot so luna in zvezde. Počitek ali spanje naj nikoli ne bi bila prisila. Pomemben je ustrezen pristop; kako otroka motiviramo za počivanje, kako se z njim pogovarjamo in kako skupaj najdemo rešitev, če ne hodi spat. Če otrok ne hodi spat, mu ponudimo knjige, umirjene igrače, družabne igre, lahko se z njim pogovarjamo ter upoštevamo njegove želje. Seveda pa je treba otroka seznaniti s pomembnostjo počitka. Zelo pomembno zanj je tudi, da je v trenutku, ko se zbudi, ob njem oseba, ki jo ima rad in ji zaupa. (Vrbovšek, 2005). S trditvijo B. Vrbovešk se strinja tudi Z. Divjak Zalokar (1998), ki pa dodaja, da ne le v trenutku, ko se zbudi, tudi preden otrok zaspi, je pomembno, da je ob njem oseba, ki ji zaupa in ob kateri se počuti varno. Mlajši je otrok, več spanja potrebuje zaradi intenzivnega razvoja. Pri starejših je drugače, saj bodo kmalu odšli v šolo, kjer popoldanskega počitka ne bo. Ležalniki z odejami in blazinami so za otroke najprimernejše in tudi udobno ležišče. Zaradi higiene pa mora imeti vsak otrok svoj ležalnik. Otroci med spanjem ne smejo biti prepuščeni sami sebi, ne smemo pa jih nadzorovati na preveč vsiljiv način. Ker počiva večje število otrok hkrati, jih je treba opozoriti, naj se umirijo in spijo, ker sicer motijo druge, ki bi radi spali. Pred spanjem sta dobrodošli umirjena pravljica ali umirjena glasba, da se otroci lažje sprostijo in umirijo.

2.5. HIGIENA IN SKRB ZASE

Bistveno vlogo pri higieni otroka v vrtcu ima umivanje rok. Vsi predpisi in zdravstveni pregledi ne bodo dovolj, če otroci ne bodo vzgojeni, kar pomeni, da ne le poznajo predpise in ukrepe, temveč jih osvojijo in tudi samodejno izvajajo ne glede na to, ali jih nadzorujemo ali ne. Umivanje rok je najboljša metoda preprečevanja širjenja črevesnih in kapljičnih nalezljivih bolezni. Roke si moramo umivati pogosto, obvezno pa pred pričetkom dela, takoj po uporabi stranišča, tik pred jedjo, tik pred delom z živili ter takoj

zatem, ko smo prijeli kaj umazanega ali okuženega. Pedagoški delavci morajo poleg tega, da nenehno skrbijo za higieno svojih rok, skrbeti tudi za to, da so umite roke otrok. Mlajšim pri tem pomagajo, starejše pa nadzirajo in jih spodbujajo, da jim umivanje rok pred določenim opravilom in po njem preide v navado. Za ustrezno umivanje rok potrebujemo neoporečno tekočo toplo vodo, tekoče milo, papirno brisačo za enkratno uporabo ter koš s pokrovom. Vzgojitelji se morajo zavedati, da s svojim načinom dela in z zgledom ustvarjajo izkušnje za otroke, ki jih posnemajo. Navade, ki jih bodo pridobili v vrtcu, bodo uporabljali vse življenje. Pomembno je, da otrok usvoji red pri umivanju rok ter vedenje, zakaj je umivanje tako pomembno in zdravo za naše telo, za preprečevanje raznih bolezni ter za varovanje drugih oseb okoli nas. Otroci, ki živijo v zdravem okolju, spoznajo zdrav način življenja in osvajajo zdrave navade in veščine, lahko odrastejo v zdrave odrasle osebe ter pri tem česa naučijo tudi starše (Kroflič, 2001).

Za zdravo življenje pa ni pomembno le umivanje, temveč tudi pravilno umivanje. Roke si otroci umivajo pred in po obroku, po dejavnostih, ki se odvijajo zunaj vrtca ter po uporabi sanitarij. Pravilno umivanje rok poteka tako, da jih najprej zmočimo s toplo vodo in nanje nanesimo milo, s katerim namilimo vse površine, to so dlani, prsti, medprstni prostori, hrbtišče rok ter zapestje. Nato jih speremo in obrišemo s papirnato brisačo za enkratno uporabo, ki jo po uporabi odvržemo v koš. Pri otrocih je pomembno, da osvojijo pravilen način umivanja rok, saj se jim ponavadi mudi in si jih le na hitro zmočijo ter obrišejo s papirnato brisačo. Na začetku naj si vzgojitelj roke umiva skupaj z otroki, da bodo imeli dober zgled (Vrbovšek, 2005).

S posnemanjem dobrega zgleda se otroci učijo ter utrjujejo življenjsko pomembne stvari in procese. Predšolski otroci radi sami kaj postorijo in tako postajajo vedno bolj samostojni, rastejo v svojih sposobnostih in samozaupanju. Ko se razvijata njihov jezik in zmožnost prezentacije, lahko izrazijo svoje potrebe in storijo kaj v zvezi z njimi. Skrb zase je eden izmed načinov, kako otroci prevzamejo pobudo. Tako se zelo hitro naučijo pravilno umivati roke ter ponotranjijo zavest, kdaj jih je treba umiti. Skrb zase daje otrokom moč, da se tudi na druge odzivajo na skrben način (Hohman, Weikart, 2005).

2.6. PREHAJANJE MED DEJAVNOSTMI

Prehajanje med dejavnostmi vključuje urejanje in pospravljanje prostora, čakanje na kosilo, sprehode, preobuvanje in preoblačenje. Za življenje v vrtcu si je treba vzeti čas. Pospravljanje in urejanje prostora naj potekata umirjeno. Dobro je upoštevati želje otrok glede postavitve določenih izdelkov ali igral. Starejši otroci lahko pomagajo pospravljati mlajšim ter tako pridobivajo socialne veščine. Prehodi med dejavnostmi naj bodo čim krajši, smiselni in brez nepotrebne čakanja. Pomembno je spodbujanje otrok k sodelovanju, dajanje dobrega zgleda, na voljo pa mora biti dovolj časa za pospravljanje in usmerjanje. Ker je vsak otrok svoj individuum, moramo to upoštevati. Zaključek neke dejavnosti je lahko hkrati začetek nove in tako je prehod najbolj preprost. Pomembna je pozornost, ki jo posvetimo prehodnemu času, in je bistvena za učinkovito vodenje skupine. Prehodni čas je lahko kaotičen, lahko pa je sproščen ter daje možnost za učenje in utrjevanje pojmov in veščin. Izogibati se je treba skupinskemu prehajanju od ene dejavnosti k drugi. Če denimo vsi otroci ne nehajo jesti istočasno, se tisti, ki so pojedli, zamotijo s prebiranjem knjig ter tako počakajo na tiste otroke, ki še jedo. Pred iztekom dejavnosti jih je smiselno opozoriti, da imajo čas samo za eno risbo ali podobno, da vedo, da se dejavnost približuje koncu.

Otroci zelo radi pomagajo in so vključeni v dnevno rutino, zato jih je smiselno vključiti v pripravo malice, kosila, pospravljanje in podobno. Tako se učijo odgovornosti. V prehodnem času so potrebna jasna navodila, ki morajo biti primerna njihovi starosti ter sposobnostim (Bahovec, Golobič, 2004). Pomemben je tekoč prehod od enega dela dneva k drugemu. Tako da otroci niso pod stresom in v naglici ter da niso zdolgočaseni zaradi čakanja in nesmiselnega ponavljanja. Bistvo zagotavljanja tekočih prehodov je zavedanje, da bodo otroci končali to, kar delajo, različno hitro. Tekoči prehodi pomagajo vzdrževati dogajanje in zagon, hkrati pa tako spoštujemo individualni tempo in delovni slog vsakega otroka. Ko otroci prepoznajo doslednost dnevne rutine, lahko predvidijo prihodnje dogodke. Zato je pomembno, da se naslednji del rutine začne, medtem ko se nekateri otroci še ukvarjajo s prejšnjim, da se bodo lahko pridružili, ko bodo pripravljeni. Treba se je izogibati čakanju, ki ga je mogoče skrajšati, ni pa ga mogoče vedno odpraviti. Treba je najti način, da zapolnimo čas čakanja s pesmicami, prstnimi igrami ali s pogovorom

in knjigami. Prehodi so prijetni, če so otroci umsko in telesno aktivni, saj je zanje veliko lažje, namesto čakanja oponašati gibanje različnih živali. Pri prehajanju med dejavnostmi pa se otroci srečajo tudi s pospravljanjem, ki je pogosto najdaljši prehod dneva. Pospravljanje je dejavnost, za katero da pobudo vzgojitelj, saj lahko otrokova igra traja in traja. Naravno je, da se otroci pospravljanju upirajo, a je to dragocena učna izkušnja. Z njo razvijajo otroci večšine samopomoči in občutek odgovornosti za svoje okolje. Smiselno je, da so prostori za igrače označeni s primernimi oznakami, saj le tako otrok ve, kaj kam spada. Otroke je treba k pospravljanju spodbujati, preden se lotijo nove dejavnosti (Hohman, Weikart, 2005).

3. SOCIALNI RAZVOJ OTROKA V DNEVNI RUTINI

Socialni razvoj je razvoj človeka od rojstva do smrti, na katerega najbolj vpliva okolje ter s tem ljudje. S socialnim razvojem se ljudje vključujejo v družbo, se odzivajo na dražljaje iz okolja ter sprejemajo sami sebe. Družina je pri otroku prvi in najpomembnejši člen razvoja, saj se socialni razvoj začne v družini in je od nje odvisen. Starši dajejo otroku smernice za oblikovanje samokontrole ter odzivanja na situacije v okolju. Na otrokov razvoj pa ne vpliva le njegovo ožje, temveč tudi njegovo širše okolje, kamor spadajo tudi institucije, v katere se vključuje. Vrtec je prva takšna institucija in z vstopom vanj se otrokovo socialno okolje razširi in tako vedno bolj vpliva na oblikovanje njegove osebnosti.

V okviru kakovosti socialnega razvoja ter procesov, ki so sestavni del socializacije, je bistveno poznavanje mehanizmov socialnih interakcij. Ti so imitacija, sugestija, simpatija in antipatija, identifikacija ter socialni pritisk. Z imitacijo se otrok hitreje ter lažje nauči nekaterih ravnanj, dejanj in dejstev. Posebna oblika imitacije je identifikacija ali empatija, ki je oblika čustvenega vživljanja v druge ljudi in ima poseben pomen znotraj medosebnih odnosov. Pri identifikaciji so pomembni medsebojni odnosi, ki ustvarjajo otrokovo psihično strukturo, kasneje pa jo zapolnjujejo z vsebinami, na katerih bo temeljil njegov pogled na svet. Otrok preko pomembnega drugega vase sprejema implicitno idealno podobo samega sebe, s katero meni, da bo ugajal pomembnemu drugemu ter si tako zagotovil njegovo stalno naklonjenost. Posnemanje drugih pa je lahko tudi nevarno, saj otrok pozabi na lastno osebo, zato ga mora pravočasno zamenjati manj zavezujoča oblika identifikacije. Mehanizem lahko postane problematičen tudi, ko se ga nehajo zavedati strokovni delavci, saj otroci posnemajo odrasle v vseh situacijah. Imajo jih za zgled, zato težko spregledajo neskladje med tistim, kar strokovni delavci rečejo in tistim,

kar počnejo (Marjanovič idr. 2001). Da pa se te socialne interakcije razvijejo, je pomembno preseganje egocentrizma med vrstniki, ki se kaže v razvoju čustvene ter socialne empatije, razumevanje sebe in drugih. Vsega tega se mora otrok naučiti. Socialni razvoj otroka močno poudarja pomen okolja, v katerem se otrok, ob aktivnem raziskovanju in v interakciji z odraslimi, vrstniki in različnimi materiali, uči, kako naj reagira na okolje. Vrtec je idealen prostor, kjer imajo otroci ob ugodni socialni klimi v oddelku s pomočjo odraslih veliko možnosti za spoznavanje, oblikovanje in izgradnjo pozitivnih medsebojnih odnosov. Skozi dolgo obdobje prilagajanja, učenja in pridobivanja izkušenj postaja otrok vse bolj samostojno in socialno bitje. Na to ima velik vpliv okolje, v katerem živi, pri tem pa mu pomagajo odrasli. Ob tem je zelo pomembno, da otrok občuti, da ga imajo ljudje, ki ga obkrožajo, radi, da ga potrebujejo, da jim veliko pomeni, saj se le tako počuti sprejetega in varnega (Čas, 2008). M. Zupančič ter J. Justin (1992) poudarjata tudi, kako pomembno je, da otrok prepozna svoja čustva ter čustva drugih. Poudarjata pomen empatije, ki je pomembna za otroka, saj se tako vživlja v druge osebe, prepozna občutja, čustva, misli ter namere drugih. Poudarjata tudi pomembnost kompatije, ki otroku omogoča ob razumevanju čustev drugih, tudi njihovo doživljanje. Sočustvovanje se sproži tudi tedaj, ko se otrok zaradi razvojnih omejitev spoznavno še ni sposoben vživeti v položaj drugega. V tem primeru govorimo o simpatiji, ki pa je prirojena.

O socialni interakciji je spregovorila še B. Vrbovšek v Prikritem kurikulumu v kurikulumu (2005), kjer pravi, da je socialna interakcija odnos med dvema ali več osebami, kjer ena oseba vpliva na obnašanje druge. Pri otrocih je pomembno, kako se odzivajo drug na drugega, saj lahko hitro pride do preprirov in nesoglasij. V okviru tega se odvijajo tudi drugi odnosi, kot so čustveno reagiranje in razne oblike medosebnih odnosov in aktivnosti. Za spodbujanje pozitivnega odnosa med otroki je pri nas vodilo Kurikulum. Drugod je priznan High/Scope kurikulum. Nanj se opirajo v Kanadi, Avstraliji ter Veliki Britaniji. Njihovo vodilo je, da so majhni otroci sposobni odločati in reševati probleme, povezane z dejavnostmi, ki jih osebno zanimajo. Temelji na aktivnem učenju, kjer je zelo pomemben material, manipuliranje z njim, izbira materiala in dejavnosti ter jezik, ki ga otrok uporablja za pogovor o svojih dejanjih. Zelo pomembna pa je tudi podpora odraslih in njihovo spodbujanje ter omogočanje možnosti izbire in odločanja otrok samih. Ključne so izkušnje, ki so široko opredeljene dejavnosti in procesi, ki izkoristijo razvoj intelektualnih, socialnih ter motoričnih sposobnosti

predšolskega otroka. So medsebojno povezane. Najučinkovitejše dejavnosti vsebujejo več kot le eno izkušnjo. Predšolska vzgoja, ki temelji na High/Scope kurikulumu, vsebuje deset ključnih področij. Ta področja so ustvarjalna reprezentacija, jezik in pismenost, iniciativni in socialni odnosi, glasba, gibanje, klasifikacija, seriacija, število, prostor ter čas (Bahovec, Golobič 2004).

3.1. POMEN SOCIALNEGA RAZVOJA ZA OTROKA

Poznavanje otrokovega razvoja predstavlja pomemben okvir za oblikovanje predšolske vzgoje v vrtcu. Otrokov razvoj poteka skozi določene zaporedne stopnje, kjer se posamezna področja razvoja med sabo prepletajo, saj gre za vzporednost in povezanost med različnimi psihičnimi funkcijami. V otrokovem razvoju so obdobja, ki so najbolj primerna, da se otrok nečesa nauči, pridobi določeno spretnost na najučinkovitejši način.

Otroci se zlasti v prvih letih življenja močno razlikujejo med sabo, saj poteka razvoj na različne načine, z različnim tempom, kar pa je odvisno od vsakega posameznika (Bahovec, 2007). Tudi M. Čas (2008) se strinja, da poteka razvoj po določenih stopnjah ter da se začne že zelo zgodaj. Pravi, da je otroštvo čas igre, učenja, spoznavanja novega, neznanega in še veliko več. Vse to se začneja že takoj v zgodnjem otroštvu, ko otrok začne navezovati prve stike z znanimi osebami, s tako imenovanim mimičnim posnemanjem, ki mu omogoča vzpostavljanje socialnih odnosov z ljudmi, in pozneje, ko se začne zavedati samega sebe. Močno zavedanje samega sebe in težnje po uveljavljanju lastnih potreb, želja in zamisli, vodi po eni strani do prvih nestrinjanj z odraslimi in drugimi otroki, po drugi strani pa spodbuja razvoj različnih čustveno-socialnih spretnosti, kot so empatija, prosocialno vedenje in igra posnemanja.

Otroci od obdobja malčka dalje vedno več časa preživijo z drugimi otroki in manj z odraslimi. S starostjo postaja tudi otrokovo pozitivno socialno vedenje bolj celovito, saj se starejši otroci več pogovarjajo neposredno z vrstniki kot mlajši in tako z govorom lažje dosegajo svoje socialne cilje. Reasoner (1999) poudarja, da ima pomen dobrega socialnega razvoja pri otroku velik vpliv na otroka samega. Skozi socialni razvoj otrok krepi svojo osebnost, odnos do samega sebe ter do družbe. Oblikuje samozavest, pridobiva osebne vrednote, oblikuje občutek varnosti, sprejme lastno identiteto, si zastavlja cilje, ki si jih želi doseči,

ter spoznava svoje sposobnosti in jih uveljavlja. Faber (1998) še opozarja, da se morda zdi nepomembno vprašati otroka, ali želi jesti to hrano ali katero drugo, ali želi to pijačo ali ne. Za otroka je vsaka, še tako majhna, izbira pomembna, saj zanj pomeni novo možnost, da ima vsaj nekaj oblasti nad svojim življenjem. Če je otrok prisiljen narediti veliko stvari brez izbire, ni težko razumeti, da postane poln zamere in odpora. Tako je zapisano tudi v Kurikulumu za vrtce, ki podaja pomembno načelo o možnosti izbire. Imenuje se načelo omogočanja izbire in drugačnosti. Na ravni organizacije je treba otrokom omogočiti, da imajo možnost izbire pri vsakdanji rutini v vrtcu. Otroci se ravnaajo po svojih željah, interesih, sposobnostih in razpoloženju. Pri tem je pomembno, da gre za izbiro med alternativnimi vsebinami, ne pa za izbiro med sodelovanjem in nesodelovanjem (Bahovec, 2007).

Otroci so zelo egocentrična bitja, kar morajo odrasli, ki so del otrokovega življenja, razumeti. Z leti se naučijo socialnih prvin, ki so zanje velikega pomena, saj jih vodijo skozi življenje. Pri tem jim je vrtec v veliko pomoč, saj se otroci v njem s pomočjo vzgojiteljev ter pomočnic naučijo skupne igre, upoštevanja pravil, reševanja konfliktov ter spoznavajo sebe in svet okoli sebe. Da se znajo ustrezno vesti in reagirati na dražljaje v skupini otrok, zanje ni najlažje. Je pa zelo pomembno, da se naučijo in sprejmejo, da v svojem okolju niso sami in da se znajo temu primerno obnašati (Beaty, 1996). Kolektiv predšolskih otrok je zelo nestalna skupina, ki je osnovana na navezanosti otrok drug na drugega, do česar pride najpogosteje zaradi zunanjih dejavnikov.

Skupna igra, s skupno igračko, ustvarja prve družbene odnose med otroki. Najprej se združujejo v manjše, nestalne skupine, ki pa se spreminjajo z izbiro skupnih interesov, ki se pojavljajo v starejši predšolski dobi. Tako se oblikujejo kolektivi otrok, kjer je vedno nekdo nekomu za vzor in tako je lažje privzgojiti vztrajnost, samostojnost, pogumnost in podobne socialne veščine. Z življenjem v skupnosti se otrok najlažje pripravlja na prihodnost, saj v njem spozna prednosti skupnega prizadevanja za skupne interese (Kroflič, 2001).

3.2. SPODBUJANJE SOCIALNEGA RAZVOJA

Predšolska vzgoja v vrtcu gradi na zmožnostih otroka in na iskanju ter izboljševanju le-teh. Stremi k otrokovemu doživljanju, izkušnjam, spoznanjem, izražanju, temu, da na svoj način doživlja vse, kar je okoli njega, ter da je čustveno in socialno angažiran. Vse to dosežemo skozi igro, ki je v prvih letih otrokovega življenja zelo pomembna. Pomembne pa so tudi vsakodnevne dejavnosti v vrtcu, preko katerih otrok komunicira in ustvarja interakcijo z drugimi otroki. Pomembna je uporaba pohvale ali graje, učenje upoštevanja pravil za nadziranje časa in prostora. Ravno pri teh dejavnostih je pomemben prikriti kurikulum, ki poudarja, da je za otroke zelo pomemben tudi zgled, ki jim ga dajejo vzgojitelji.

Otrok sprejema odzive vzgojiteljev in jih ponotranji, uči se pozornega in spoštljivega poslušanja. Pomembno je spodbujanje otrok k deljenju izkušenj, idej in počutja, da se otrok počuti sprejetega ne glede na počutje in čustvo, ki ga doživlja. Zavedati se mora, da so čustva, kot so žalost, jeza, sram in druga, sprejemljiva in jih doživljajo tudi odrasli, in da jih vsi sprejemamo. Zato mora odrasla oseba otroka usmerjati k pozitivnemu obnašanju do drugih oseb, zlasti na čustvenem področju (Bahovec, 2007). S tem se strinja tudi M. Čas (2008), ki pravi da za spoznavanje in postavljanje lastnih meja, kaj je socialno sprejemljivo in kaj nesprejemljivo vedenje v skupini, otroci potrebujejo zgled odraslega. Zato je zelo pomembna osebnost vzgojitelja, ki mora biti topla, trdna in odločna oseba. Pri tem odločnost ni sinonim za kričanje, vpitje, nasilje in gospodovalnost, ampak pomeni ravno nasprotno: opredeljenost, jasnost, obvladljivost, odločne besede, sproščenost, notranji mir in medsebojno spoštovanje. Pomočnik in vzgojitelj morata biti pri oblikovanju pravil in postavljanju meja skladni. Upoštevati morata, da so pravila in meje primerne otrokovi starosti in njegovemu dojemanju sveta. Vzgojna pravila oblikujeta postopoma. Šele ko se otrok počuti varnega in sprejetega v skupini, lahko postopno spodbujata njegovo osamosvajanje, spoznavanje moralnih načel in spoštovanje le-teh. Čeprav so otroci pri tej starosti izrazito usmerjeni vase, so sposobni razumeti običajna navodila, v določenih okoliščinah pa že pokažejo izrazito sposobnost empatije.

Pri mlajših otroci morajo biti pravila jasno zastavljena, kratka in točno določena. Pomembna je doslednost, sicer je otrok zmeden. Pri mlajših otroci postavimo običajna pravila in meje,

ki so nujna za življenje, ne sme pa jih biti preveč. S trditvijo avtorice se strinja tudi Reasoner (1999), ki pravi, da moramo otroku povedati, kakšno vedenje pričakujemo od njega. Dosledno moramo uveljavljati svoja pravila, da bo razvil občutek odgovornosti. Zelo pomembno je, da z otrokom vzpostavimo zaupanje ter mu pomagamo, da se počuti varnega. Otrok, ki zna predvideti reakcijo vzgojitelja, se počuti varno. Če z njim ravna dosledno in predvidljivo, dobi otrok zaupanje v njegovo obnašanje. Socialni razvoj otroka lahko spodbujamo tudi s pohvalami, pri katerih pa moramo biti zelo pazljivi, saj morajo biti primerne otrokovim zmožnostim in starosti. Izogibati se je treba pohvali, ki namiguje na slabosti ali neuspehe v preteklosti. Zavedati se je treba, da lahko pretirano navdušenje ovira otrokovo željo po uspehu, in če je z navdušenjem opisano tisto, kar otrok počne, je treba pazljivo spremljati pogostost ponavljanja te dejavnosti (Faber, 1996).

Spodbujanja otrokovega razvoja si ne gre predstavljati brez zadovoljene osnovne otrokove potrebe. To je potreba po varnosti. Otrok se počuti varnega takrat, ko se njegovo dogajanje v življenju razvija po določenem ritmu, ki se ponavlja brez večjih sprememb. Zelo pomembno je dejstvo, da bolj se otrok počuti varnega, bolje se razvija. Prvi pogoj, ki je bistvenega pomena za otroka, je družina in odnosi v njej. Vse to se odraža v vrtcu in družbi nasploh. Občutek varnosti otrok pridobi tako, da se počuti sproščeno. Tako si tudi oblikuje identiteto, ki je odvisna od ravnotežja, ponavljanja ter osebe, na katero se lahko zanese. Če je otrok izpostavljen nenehnim spremembam, ga to tako čustveno izčrpa, da se ni sposoben učiti socialnih odnosov, ker pred sabo nima vzorca za posnemanje. Otroku lahko škoduje pretirana skrb zanj, saj ga s tem prestrašimo in povečamo njegovo občutljivost, ki vodi v mehkušnost, ker se otroci dobro zavedajo svoje moči. Že trileten otrok začne opozarjati odrasle, da se lahko sam obleče in obuje ter da se lahko sam prehranjuje. Gre za pretiravanje na intelektualnem področju in zanemarjanje otrokovega socialnega ter čustvenega področja. Vse to pa močno vpliva na otrokovo samozavest in na slabo oblikovanje lastne identitete. Zato je pomembno, da otroku dovolimo samostojnost, da mu zaupamo (Zalokar Divjak, 1998).

4. VLOGA VZGOJITELJA V OTROKOVEM SOCIALNEM RAZVOJU

Vzgojitelji lahko načrtno vplivajo na mnenja, prepričanja in vedenja otrok, lahko pa načrtnost zapade v rutino. Treba je paziti, s kolikšno mero vplivamo na otroka. Opazovati in zaznati je treba tudi sugestijo, ki je prisotna v interakcijah med otroki samimi. Otroci se namreč zelo hitro zavejo njene moči in na ta način močno vplivajo na skupinsko dinamiko v oddelku. Socialni pritisk je element socialne klime, ki ga opazimo v vsaki skupini. Sredstva izvajanja socialnega pritiska so sredstva prepričevanja, ki predstavljajo lažjo obliko socialnega pritiska, in sredstva nagrajevanja ter prisile. Različni disciplinski ukrepi lahko zavirajo ali podpirajo otrokov celostni razvoj. Socialne interakcije med odraslimi in otroki so pogosto pokazatelj vzgojnih pristopov strokovnih delavcev v oddelku (Čas, 2008). Vzgojitelj mora otroka sprejeti takšnega, kakršen je, ga obravnavati kot pomembno osebnost, ga imeti rad, ga spodbujati k zavedanju svojih sposobnosti ter preživeti z njim kakovosten čas (Reasoner, 1999). Pomemben je pomen psihološko varnega ozračja.

Pri otrocih je treba uporabljati pozitivne interakcijske strategije. Potrebno se je osredotočiti na otrokove sposobnosti in z njimi vzpostavljati pristne odnose. Pomembno je, da se vzgojitelj zaveda pravice do izbire ter izražanja drugačnosti. To je načelo, ki zahteva omogočanje enakovrednih pogojev za optimalen razvoj vsakega otroka. Upoštevati je treba individualne razlike v razvoju ter sposobnostim. Čim širše strokovno ter fleksibilno je treba zagotavljati pogoje za stalno ali občasno vključevanje predšolskih otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo v vrtcu. Pomembno je tudi upoštevanje skupinskih razlik in ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje (Vrbovšek, 2006). Da bi lahko vzgojitelj delal z otroki, jih mora imeti rad. O tem govori tudi Kroflič (2000) v članku Avtoriteta in pedagoški eros – temeljna koncepta Gogalove vzgojne teorije. Pravi, da je bistvo erosa, da otrok vzgojitelju ni čustveno brezpomembna stvar in da ni čustveno ravnodušen do njega, da otroka nima za objekt, ki mu je izročen na milost in nemilost, na katerem bi lahko pokazal svojo moč in oblast. Razlog, da se v vzgojitelju zbudi pedagoški eros, je zavedanje, da so starši njegovim rokam izročili najdragocenejše, kar imajo. Vzgojitelj začuti v njih mlade ljudi s človeško podobo, ki jim je izročena v oblikovanje. Poudarja, da pedagoški eros ne ruši učiteljeve avtoritete, ampak jo lahko celo poglobi. Pravi še, da je pedagoški eros človeku dan ali prirojen vnaprej in kdor ga ima, se ga ne more znebiti, kdor

pa ga nima, ga ne more pridobiti in si ga ne more privzgojiti. Brumen (idr. 1989) nadaljuje, da se lahko le na podlagi tega vzpostavi dobra čustvena vez med otroki in vzgojiteljem. Otrok mora v vrtcu občutiti, da mu je vzgojitelj naklonjen, da ga razume, da je njegov prijatelj. Vzgojitelj mora biti pripravljen pomagati otrokom pri premagovanju problemov, biti mora nežen, pripravljen nasmehniti se otroku, ga pobožati, ga potolažiti. Pomembno je, da je vzgojitelj v odnosu do otroka sproščen, naraven, nevsiljivega vedenja, odprt in iskren. Pomemben element vzgojitelja je vzgled. Predvsem je treba poudariti, da avtoritete ne predstavlja strogost. Vzgojitelj mora dobro poznati otroka, biti mora sposoben ustvariti in oblikovati dober kolektiv na podlagi znanja o otrocih in njihovih individualnih značilnostih (Brumen idr. 1989). Vzgojitelj mora opazovati otroka kot moralno kompetentno bitje in spodbujati empatične vrstniške odnose v smeri otrokovega zaznavanja vrstnikovih potreb in pričakovanj. Postopoma mora spodbujati otrokovo moralno razsojanje ob pravilih skupine. Vzgojitelj naj otroke spodbuja k dogovarjanju in sprejemanju aktivne vloge pri postavljanju skupnih pravil bivanja.

Predpogoj za delo vzgojitelja je, da otroka sprejme ter spoštuje, tudi če ni v okviru njegovih vrednot, norm in pričakovanj (Vrbovšek, 2005). Vzgojitelj otroka lažje sprejme in z njim rokuje, če ga resnično pozna. High/Scopov kurikulum pripisuje družinam pomembno vlogo pri razvoju otrok. Da bi vzgojitelj dobro opravil svoje delo v programu predšolske vzgoje, je treba otrokom omogočiti razumevanje svojih lastnih družin in učenja od drugih družin. Pomembno je, da vzgojitelj pozna kulturo otrokovih domov, ustvarja odprte odnose med odraslimi in otroki, ki so vključeni v vrtec, pozitivno vpliva na to, kako otroci vidijo, slišijo, razumejo svoje vrstnike in se od njih učijo, spodbujajo in opogumljajo, da otroci ravnajo samozavestno in s spoštovanjem do drugih. Otroci so zelo motivirani v posnemanju staršev in družinskih članov. Če odrasli v vrtcu poznajo družino posameznega otroka, mu lahko ponudijo orodja in materiale, ki jih pozna že od doma. Dopuščanje in spodbujanje otrok, da izberejo svoj način ravnanja s stvarmi, je eden od načinov razvijanja in negovanja otrokovega pogleda nase kot na nekoga, ki zmore kaj postoriti zase in za druge. Odločitve otrok, s čim se bodo igrali in kako bodo uporabljali materiale, pogosto zrcalijo izkušnje, ki so jih dobili doma. Ko otroci v svojih ravnanjih in razmišljanjih postajajo neodvisni, samostojno ugotavljajo, kaj je najbolje zanje in se uspešno upirajo pritiskom, naj sprejmejo rešitve drugih, ne da bi jih sami preizkusili (Bahovec, Bregar 2004). Tako kot High/Scopov kurikulum, tudi Kurikulum za vrtce

poudarja sodelovanje s starši in pomen poznavanja navad otrokove družine. Starši imajo pravico poznati programe in dejavnosti, pri katerih sodeluje njihov otrok, saj imajo tako vpogled v življenje otroka v vrtcu. Ob teh informacijah se lažje pogovarjajo o otroku in postavljajo vzgojiteljem vprašanja, ki so v dobro otroka in njegovega razvoja. Po želji lahko tudi sodelujejo pri oblikovanju življenja v vrtcu, seveda pa le do meje, ki jo postavi vzgojitelj. Lahko kaj predlagajo ter aktivno sodelujejo v skupini. Vzgojitelj pa mora spoštovati zasebnost družin, njihove vrednote in način življenja (Bahovec, 2007). Vzgojitelj mora imeti otroke pod nadzorom in biti v stalnem stiku z njimi. Ta pa je možen, če jim vzbudi zanimanje in jih motivira ter je dejaven. Pomembno je, da je vzgojitelj sproščen, kar pa je odvisno tudi od tega, kako je pripravljen na samo delo z otroki. Zelo pomemben pa je tudi čustven odnos vzgojitelja do otroka in dela, ki ga opravlja, ter seveda od njegovega pedagoškega čuta, ki mu pomaga, da se v nepredvidljivih situacijah hitro znajde. Pomembna je osebnost vzgojitelja, njegova volja, ki ga vodi k uspešnemu reševanju problemov ter dobremu vodenju otrok. Sproščen vzgojitelj je iznajdljiv, brez težav se prilagodi spremembi situacije, misli hitro in logično ter se dobro izraža. Tako mu tudi disciplina ne predstavlja težav, saj bo pravočasno opazil vzroke nereda.

Predšolski otrok ima še zelo malo izkušenj, je tudi nesamostojen in teži k posnemanju, zato dobiva prve vtise o tem, kakšni naj bodo medsebojni odnosi ljudi, na temelju opazovanja življenja svoje okolice. Otrok pri opazovanju posluša, posnema in se navzame mnogih surovih izrazov in brezobzirnosti, kar je slaba stran tega. Zato je pomembno, da je vzgojitelj otroku dober zgled. Največji vpliv na dobre medsebojne odnose v skupni ima vzgojitelj, ki otrokom pokaže pozitivne lastnosti posameznikov ter jih tako zbližuje. Vzgojitelj skuša oblikovati skupine na temelju skupnih interesov in namenjanja pozornosti drug drugemu. Najlepši način poklanjanja pozornosti je denimo ta, ko na otroku opazimo pozitivne spremembe in jih tudi damo v ospredje ter obratno, da nam otroci povedo, kakšne spremembe in novosti so doživeli sami. Otroci v skupini se zelo razlikujejo med sabo, zato je treba veliko pozornosti posvetiti enaki razdelitvi nalog in spodbujati otroke, ki so bolj pasivne narave, ter na drugi strani usmerjati aktivne otroke v pomoč otrokom, ki jo potrebujejo. Pri tem ima vzgojitelj zelo pomembno nalogo, saj ne sme dopustiti, da bi se razlike med sposobnostmi otrok kazale po nepotrebnem (Bela knjiga, 1995).

4.1. KOMUNIKACIJA Z OTROKOM

Za otroka in njegov socialni razvoj je bistvenega pomena, da razvije jezikovne zmožnosti, torej zmožnost tvorjenja in razumevanja besedil v različnih govornih položajih in za različne potrebe. Z njimi se otrok razvija v bogato, odraslo, intuitivno osebnost. Na kakšen način in v kakšni meri pa te zmožnosti pridobi, je v veliki odvisno od zgleda posrednika, vzgojitelja, ki sodeluje pri vzgojnem procesu v želeni smeri, proti cilju. S svojo verbalno in neverbalno komunikacijo daje zgled, usmerja in koordinira otroke v interakciji.

Z načrtovanimi pogovori vzgojitelj skrbi za raznolike izjave, ki omogočajo pridobivanje izkušenj, v smislu sodelovanja in dogovarjanja z odraslimi in vrstniki. Didaktične pogovore načrtujemo z namenom pridobivanja novega znanja, razumevanja informacij, samostojnega razvijanja in poglobljanja razumevanja, navezovanja oziroma sklicevanja na druge vsebine ter lastne izkušnje. Pri vsebini, ki je udeležencem znana na osnovi njihovih interesov in predvsem izkušenj, je vzgojitelj odgovoren vzpodbuditi in voditi didaktičen pogovor. Zato je pomembno, da je strokovno usposobljen in da zna dopolniti informacije oziroma okrepiti pridobljeno znanje otrok, tako da tudi sam komentira ali povezuje ter povzema njihove izjave (Feber, 1998). V otroštvu je potreba po socialnih stikih, kar je tudi osnovna karakteristika človeškega rodu, zelo poudarjena. To je razumljivo zaradi odvisnosti otroka od odraslih.

Od sposobnosti sporočanja svojih potreb odraslim sta odvisna obstoj in razvoj otroka. Vzgojiteljeva potreba po sporočanju pa je prav tako velika, saj je dolžan v procesu vzgoje in izobraževanja prenašati na otroka znanje, izkušnje in kulturo, s ciljem otrokovega razvoja. Otrok uporablja za sporočanje najprej neverbalna komunikacijska sredstva. Najbolj zapletenega sistema znakov in simbolov pa se bo moral naučiti. To je jezik, sredstvo za verbalno komunikacijo. Vsak otrok potrebuje veliko ljubezni, ob tem pa tudi stalno in prijazno usmerjanje ter vodenje. Vzgojitelj nudi otroku veliko ljubezni. Sprejme ga tako, da ga preprosto občuduje in spoštuje v vsej njegovi enkratnosti in lepoti. Vzgojitelj je pri tem sicer pasiven, a otroku omogoča, da le ta pritegne njegovo pozornost in mu dovoli, da ga zaobjame s svojo aktivnostjo.

Vzgojitelj naj otroka sprejme takšnega, kakršen je sam po sebi. To se dogaja zelo spontano, brez posebnega napora otroka ali vzgojitelja. Otrok se zanese na vzgojitelja saj ve, da ga bo

na prijazen način usmerjal in vodil čez vse tiste čeri življenja v vrtcu, ki jih sam ne bo zmogel. Z vstopom v vrtec se del otrokovega življenja iz družine prenese v vrtec. Za otrokov razvoj je izjemnega pomena, da sta obe socialni skupini zanj umirjeni, razvojno usmerjeni stalnici, ki vsaka zase živita kot posebnost, a se zaradi skupnega življenja med sabo povezujeta, navezujeta in druga drugo bogatita (Pipan, 1993). Najširša opredelitev prosocialnega vedenja vključuje tiste vedenjske oblike, ki izražajo spoštovanje drugih, zanimanje ter skrb zanje in pripravljenost deliti z drugimi.

Empatija se začne razvijati že v prvih dveh letih življenja in predstavlja vživljanje v drugega oz. sposobnost razumevanja čustev. Ko je otrok star dve leti in pol, lahko njegovo vedenje opišemo z različnimi dimenzijami. Te vključujejo značilnosti splošnega čustvenega prilagajanja, značilnosti socialne interakcije z vrstniki in socialne interakcije z odraslimi. Otroška igra je osnovna otrokova dejavnost, skozi katero se postopoma vključuje v življenje v skupnosti. V spodbudnem okolju imajo otroci veliko priložnosti, da se zavedo drugih, da opazujejo, kaj drugi počnejo in jih posnemajo, kar posledično pripelje do interakcij med njimi ter med otroki in odraslimi. Temelji ustvarjanja človeških razmerij so zmožnosti zaupanja, avtonomnosti, iniciativnosti, empatije in samozaupanja. Takoj ko odrasli, ki je odgovoren za delo v oddelku, stopi v igralnico, postane del dogajanja. Odrasli mora znati opazovati in opaziti. Te veščine se učimo dolga leta, se izpopolnjujemo, saj kot opazovalec dobimo vse jasnejšo podobo. Na oblikovanje ter razvijanje pozitivnih interakcij v igralnih dejavnostih lahko močno vplivamo z lastnim zgledom, iznajdljivostjo, pozitivno energijo, spoštljivim odnosom do druge odrasle osebe v oddelku, do otrok, do njihovih trenutnih čustvenih razpoloženj, pobud in pričakovanj. Spontana igra je tista, ki da otroku največ, saj se v njej razvijajo pristni socialni odnosi, usmerjena igra pa predstavlja izkušnjo za kasnejšo spontano igro. V njej so otroci razvili govor in vse bolj imajo za vir idej drug drugega. Pogostost pozitivnih interakcij z otroki so nasmeh, dotik, prijem in govorjenje v višini otrokovih oči. Pomembno je, da se odzivamo na otrokove spodbude in vprašanja ter ga spodbujamo k zastavljanju vprašanj, razgovoru, udeleževanju, spodbujamo otroke k delitvi izkušenj, idej in počutja. Pri tem je pomembno pozorno in spoštljivo poslušanje. Otrokom s tem dvignemo samopodobo, poglobi se prijateljstvo med njimi, stkejo se posebne vezi med otroki in strokovnimi delavci ter starši, pomembno je spodbujanje sočutja, sodelovanje, strpnost in prijaznost do vseh, ki v procesu sodelujejo (Čas, 2008).

4.2. KONFLIKTI

Socialnim odnosom in zmožnostim iniciativnosti predšolskega otroka koristi rastoča sposobnost govorjenja o njegovih zamislih in njihove predstavitve. Otroci uporabljajo besede, ki jih poznajo, ter z njimi prepoznavajo svoja čustva in jih poimenujejo. Začnejo prepoznavati tudi čustva drugih ter jih poimenujejo. Sposobnost prepoznavanja čustev in razpoloženja pomaga otrokom, da se uspešno odločajo, kdaj in kako se približati vrstnikom. Poleg jezika so značilnosti nastajajoče socialne sposobnosti in zmožnosti iniciativnosti predšolskih otrok usmeritev k cilju, želja po prijateljstvu in prizadevanje za razrešitev konfliktov. Otroci aktivno iščejo vrstnike ter prijatelje, jih opazujejo, se z njimi igrajo ter pogovarjajo. Izbirajo ter odločajo, kaj bi radi počeli, ter dajejo pobudo za sodelovanje z drugimi, da bi lahko uresničili svoj načrt.

Otroci pri vzpostavljanju tesnih prijateljskih vezi iščejo stopnjo vzajemnosti in enakosti, ki temelji na skupnih interesih. Del teh prijateljstev pa so pogosto nestrinjanja. Otroci se raje kot drugimi v skupini prepirajo s svojimi prijatelji. Hkrati pa jih spodbujajo k prijaznosti in neagresivnosti. Tako je videti, da otroci iščejo prijatelje v tistih, s katerimi lahko neovirano delijo srečo in nesrečo vsakdanjih izkušenj. Za otroke je pomembno ohranjati napetost, do katere včasih pride, med potrebo vplivati ter potrebo biti vključen in biti deležen pozornosti. Majhni otroci se pri opravih z drugimi lahko znajdejo med željo po prijateljstvu in pripadanju ter željo po avtonomnosti in samostojnosti. Ko predšolski otroci dobivajo izkušnje pri uresnitvi svojih socialnih namenov, ohranjanju prijateljstev in spopadanju z nasprotujočimi si potrebami po prijateljstvu in avtonomnosti, razvijajo niz socialnih sposobnosti. Njihova naraščajoča socialna kompetentnost se odraža v čedalje večji sposobnosti ločevati in izbirati med pozitivnimi in negativnimi interakcijami ter njihovem čedalje globljem zavedanju potreb in občutij drugih.

Predšolski otroci se pogosto osredotočajo na svoje potrebe in perspektive, zato so morda videti osredotočeni samo nase, a znajo biti tudi obzirni in ljubeči. Precej so tudi sposobni pomagati (Bahovec, 1996). Kot je omenila E. Bahovec, so si otroci med sabo zelo različni. S tem se strinja tudi B. Vrbovšek (2006), ki pravi, da so si otroci različni zato, ker prihajajo v vrtec s svojimi vzorci odnosov in vedenja od doma. Te vzorce morajo

vgrajevati in izgrajevati v sodelovanju z vrstniki ter odraslimi. Ob kvalitetnih interakcijah odraslih imajo otroci v vrtcu optimalne pogoje za socialno učenje na poti k vse bolj samostojnemu in odgovornemu vraščanju v širše družbeno okolje (Kot je bilo omenjeno, otrok ponavlja vzorce, ki jih vsakodnevno pridobiva od odraslih. Zato je v predšolskem obdobju sposoben vedenja, ki se sklada s predstavami odraslih o dobrem in pravilnem ravnanju. Oblikuje lahko celo prve sodbe o svojih dejanjih in dejanjih drugih. Otrok je v tem obdobju pretežno usmerjen nase in na lastne potrebe. Kadar v svojem vedenju upošteva želje, interese, potrebe drugih ali pa se ravna po pravilih, ki jih zagovarjajo drugi, počne to le zato, ker meni, da je to dobro zanj. Moralne norme odraslih upošteva zato, ker se bodisi boji kaznovanja ali ker po tej poti zadovolji potrebo po pohvali. Če ugotovi, da lahko svoje potrebe zadovolji brez neprijetnih posledic na način, ki ni v skladu z normami odraslih, bo to tudi storil. On sam je središče sveta. Prilagodi se, ko vidi, da je treba, največkrat ob prisotnosti odraslih (Zupančič, Justin, 1991).

4.2.1. Reševanje konfliktov

Brez doslednosti pri upoštevanju dogovorjenih meja postanejo otroci negotovi, nezaupljivi ali pa povsem zmedeni, naši postopki in odločitve pa neučinkoviti. Pomembno je, da to, kar govorimo, mislimo resno, naša doslednost pa otrokom omogoča, da pravila začno upoštevati. Pri vključevanju v družbo posameznik nujno naleti na težave. Njihovo reševanje je sestavni del odraščanja. Včasih se zgodi, da vzgojitelji v vrtcu premalo zaupamo otrokovim sposobnostim reševanja težav. Svoje rešitve jim ponujamo prehitro, morda celo nevede. S tem oviramo njihove sposobnosti in jih prikrajšujemo za njihove lastne izkušnje. S starostjo se težave spreminjajo, spreminjajo pa se tudi rešitve, zato moramo otroku pustiti, da jih poizkuša najti sam.

V vrtcu prihaja med otroki večkrat do konfliktov. Treba jih je naučiti, da jih rešujejo verbalno, ne pa da njihove konflikte rešujemo mi. Vzgojitelji nosijo odgovornost, da otroci spoznajo, da pri reševanju problemov ne obstaja ena sama rešitev. Otroci se lahko naučijo reševati probleme, sprejemati kompromise in odločitve. Pri tem jim pomagajo tudi dobro oblikovana pravila. S postavljenimi mejami nočemo in tudi ne smemo obvladovati otrok, temveč jih moramo voditi ter podpirati. Meje, ki jih postavljamo v vrtcu, otrokom povedo, katera ravnanja so sprejemljiva in katera ne. Omejitve so bistvene za zdrave medosebne odnose. Lahko jih enkrat imenujemo pogoji, drugič pravila. Vsak otrok

potrebuje okvir, do kod sme in kje se mora ustaviti. Zavest, da sme vse, lahko v njem povzroči spopad med njegovimi lastnimi potrebami in okoljem. Zato je pomembno, kot pravi B. Vrbovšek (2006), da skušamo v konfliktnih situacijah otroke spodbujati k zavedanju njihovih čustev in potreb. Postopoma jim pomagamo, da se spoprimejo z lastnimi negativnimi čustvi ter se učijo prevzemati odgovornost za svoja dejanja. Spodbujamo jih, da prepoznajo probleme, razmišljajo in ubesedijo, kako bi jih kreativno rešili, spodbujamo sodelovanje. Pomemben je pogovor, iz katerega lahko vzgojitelj razbere, zakaj je konflikt nastal. Zato otroke spodbuja, da razmišljajo in prevzamejo odgovornost. Zaradi različnih motivov obtožb med otroki se mora vzgojitelj, preden kaj ukrene, prepričati o celotnem dogajanju. Včasih je bolje, da se v spor ne vmeša takoj, saj bodo otroci morda sami našli rešitev. To bo zelo pozitivno vplivalo na njihove medosebne odnose. Če pa vzgojitelj mora poseči vmes, je koristno, če jim pomaga, da sami najdejo vzrok spora in poiščejo rešitev zanj. Če otrok namerno škoduje in s tem povzroča spore, jih je treba rešiti tako, da ukrepamo proti krivcu (Žnidaršič, 2004).

4.2.2. Postavljanje mej in pravil

V vsaki družbi potrebujemo pravila in meje, ki nam omogočajo skupno življenje. Brez tako zastavljenega načina življenja ne bi mogli ohranjati dobre eksistence vsakega posameznika, predvsem pa ne bi bili uspešni pri različnih načinih izobraževanja, ki ga potrebujemo za napredek in nadgradnjo vedenj ter njihov transfer. Ob ustrezno postavljenih mejah sledimo načelom, razvojnim korakom, postavljamo cilje in v vzgojno-izobraževalnih institucijah omogočamo napredek otrok. Pravila so namreč sestavni del urejenega socialnega prostora ter vplivajo na počutje in varnost, na ustrezno klimo v skupini, dajejo možnost za razvoj in so pomembni dejavniki za doseganje ciljev. Da otrokom približamo smisel in pomen pravil ter s tem meja v oddelku, morajo biti skupno sprejeta in dogovorjena. Tak način nam daje možnost, da načrtovano postane uresničljivo in smiselno.

Da bo otrokom jasno, razumljivo in njim primerno posredovanje informacij, se moramo strokovni delavci zavedati tudi pomena pravil v komunikaciji. Predvsem je pomembno, da ima vsaka komunikacija svoj vsebinski del – dejstva, informacije, ki jih sporočamo drugim, in odnosni del, torej informacijo o informaciji. Pozneje je potrebna tudi povratna informacija, saj ta v medosebni komunikaciji pomaga izostriti oba vidika. Pravila in meje, ki jih postavimo, niso namenjeni odraslim v oddelku kot pomoč za lažje izvajanje vzgojnega

dela. Namenjeni so otrokom, da lahko dosežejo in oblikujejo ustaljen red, ki daje občutek varnosti in opore. To je pogoj za otrokov razvoj, saj se morajo naučiti različnih spretnosti, kot so potrpežljivost, odnos do sočloveka, spoštovanje, razumevanje, osnove empatije... Pravila in meje omogočajo, da otroci oblikujejo svojo lastno identiteto ter usklajujejo svoja ravnanja v skladu s pričakovani okolice in tistimi, ki si jih postavljajo sami. Ob upoštevanju dogovorjenih pravil in meja otroci oblikujejo svojo samopodobo, ob opravljenih dejanjih pa raste njihova samozavest. Meje povedo svetu, do kam segamo, kdo smo, s čim smo zadovoljni in s čim ne, kaj smo pripravljeni storiti, za kaj smo pripravljeni sprejeti ali prevzeti odgovornost. Ljudem povedo, kaj, kdaj ali v kakšnih pogojih smo na voljo oziroma pripravljeni nekaj storiti. Meje omogočajo, da upoštevamo sebe. Govorijo o nas, kaj v določenih okoliščinah potrebujemo in kaj smo pripravljeni prenašati, čeprav so na voljo načini za zadovoljitev potreb drugih. Meje dajejo ljudem pomembne informacije o tem, kako se lahko povezujejo z nami (Bluestein, 1998). Tudi otroci potrebujejo meje, zato moramo z njimi vzpostaviti čustveno stabilen in pozitiven odnos. Spodbujati moramo postopno širjenje socialnih stikov. S pomočjo pravil v skupini, ki jih demokratično sprejemamo odrasli in otroci, spodbujamo otrokovo sposobnost moralnega razsojanja.

Otroke postopoma vključujemo v proces dogovarjanja in odločanja o skupnih pravilih bivanja in reševanja problemov. S tem omogočamo zagotavljanje lastne svobode na način, ki ne jemlje svobode drugim (Vrbovšek, 2006). Ko se otrok odloča o tem, ali bo spoštoval pravila ali pa jih kršil, ne razmišlja o morebitnih interesih in željah drugih ljudi, kajti sposobnosti za vživljanje v položaj drugih oseb še nima. Predvsem se želi izogniti kazni. Pri predšolskem otroku se presojanje in vedenje skladata zaradi njegovega spoštovanja avtoritet, vere v nezmotljivost odraslih in preprostega vrednotenja dejanj. Prepiri med otroki so navadno agresivno dejanje enega otroka in jezen odgovor drugega. Nekateri otroci bolj težijo k preprirom, drugi manj, vendar pa se vsi vanje zapletajo, saj je to nujnost v stopnji njihovega socialnega razvoja. Tako kot agresivnost je tudi prepirljivost povezana s čustvi, zlasti z jezo. Obema vedenjskima oblikama je skupno to, da vključujeta napad na drugo osebo, ki pa je lahko telesni ali besedni. Predšolski otrok se prepira, ker ne zna navezati zrejših socialnih stikov. Če se otroci prepirajo, še ne pomeni, da se čustveno odbijajo. Lahko pomeni ravno nasprotno, saj se večina preprirov začne med prijatelji. Ko se prepir konča, so udeleženci že spet dobre volje, saj je zelo redko, da bi otrok po prepiru gojil zamero (Zupančič, Justin, 1991). Kot smo že

omenili, je disciplina v vrtcu zelo pomembna, saj zahteva podrejanje pravilom in razumevanje, da je treba upoštevati red, ki je zapovedan. Red pa mora biti primeren otrokovemu razumevanju in sposobnosti izvajanja. Vzgojo z discipliniranjem

povezujemo z vzgojo k poslušnosti, kar pa povezujemo z vzgojiteljevo avtoriteto. Otrok se zavestno podredi zahtevam svojega vzgojitelja in je poslušen, ker mu zaupa. Če pa bi bil otrok poslušen zaradi sile avtoritete ali podkupovanja, bi poslušnost izgubila zvezo z zavestno discipliniranostjo. S postopnim dozorevanjem otroku pojasnjujemo pomen določenih pravil, ki jih je izpolnjeval v preteklosti, saj jih bo le tako postopoma razumel. Zato je pomembno, da mu pravila postavlja oseba, ki jo ima otrok rad. Pri postavljanju mej pa ne smemo prezreti otrokovih starostnih posebnosti. To so živahnost, aktivnost, težka obvladljivost, otrok se ne pusti prisiliti, ni vztrajen ter impulziven. Nekateri otroci se pri določenih dejavnostih, ki jih privlačijo, težko obvladajo, zato so glasni, saj svojim čustvom dajejo zunanji izraz. Če bi vse te lastnosti prezrli, bi pri otroku povzročili nesodelovanje, dušili njegovo razgibanost in poslabšali njegov odnos do vrtca (Vrbovšek, 2006).

5. IZOBRAŽEVANJE VZGOJITELJEV

Za izpopolnjevanje ter boljše strokovno delo se vzgojitelji vključujejo v nadaljnje izobraževanje ter izpopolnjevanje. Strokovni delavci se tako vseživljenjsko izobražujejo, imajo možnost za obnavljanje, razširjanje in poglobljanje znanja ter seznanjanja z novostmi. Cilj nadaljnega izobraževanja je profesionalni razvoj ter večja strokovnost in boljša osebna rast, s čimer se izboljšuje tudi kakovost pri samem delu v vzgoji in izobraževanju. Ves sistem financira Ministrstvo za šolstvo in šport. V vseživljenjsko učenje se združujejo vse vrste učenja ter izobraževanja. Vzgojitelji lahko z vključevanjem v razna izobraževanja napredujejo do nazivov, kot so mentor, svetovalec in svetnik.

Pedagoški delavci so vsakodnevno vključeni v zelo dinamično in spremenljivo okolje. Pestrost in različnost potreb otrok, kompleksnost sodobnih socialnih in komunikacijskih okoliščin, didaktična zahtevnost ter novi strokovni in osebni izzivi so dejavniki, ki oblikujejo potrebe za dodatno znanje. Z novim znanjem in pedagoškimi izkušnjami pedagoški delavci ves čas spreminjajo svoj odnos do otrok in načina dela.

Oblike izpopolnjevanja so zelo raznolike. Vsebina različnih oblik izobraževanja je prilagojena potrebam in pričakovanjem tistih strokovnih delavcev, ki se zanje odločijo. Danes se izobraževanja izvajajo po treh programih. Prvi so programi za izpopolnjevanje. Nadgrajujejo, poglobljajo ter razširjajo znanje pridobljeno pri izobraževanju za pridobitev izobrazbe in so z zakonom določeni kot pogoj za opravljanje strokovnega dela v vzgoji in izobraževanju. Drugi omogočajo nenehen profesionalni razvoj strokovnega delavca. Sem spadajo predpisani programi, ki določajo izobrazbene pogoje; posodobitveni programi; programi za vzgojiteljske zbornice; programi za širjenje dobre prakse ter programi za profesionalni razvoj. Tretja vrsta pa so objavljeni programi, ki so programi za izpopolnjevanje izobrazbe. Poznamo še tematske konference, izobraževanje v študijskih skupinah, mentorske mreže in druge mreže (Devjak, Polak 2007). Vsako leto so ponujeni programi za izpopolnjevanje ter nadaljnje izobraževanje strokovnih delavcev. To so že prej omenjeni programi in sicer programi za izpopolnjevanje, predpisani programi ter posodobitveni programi. Na podlagi izobraževanj ter izpopolnjevanj strokovni delavci napredujejo v nazive. O pravilniku o napredovanju v nazive odloča za to pristojni minister.

Napredovanje strokovnega delavca v naziv predlaga ravnatelj v soglasju s strokovnim delavcem, lahko pa predlog o napredovanju poda tudi strokovni delavec sam. Do naziva mentor lahko napreduje vzgojitelj, ki ima najmanj 3 leta delovne dobe. Biti mora uspešen pri svojem delu ter uspešno končati programe nadaljnega izobraževanja in usposabljanja v vzgoji in izobraževanju oziroma pridobiti dodatna funkcionalna znanja, s katerimi lahko v skladu s tem pravilnikom izkaže najmanj 3 točke. Ali če je opravil različna dodatna strokovna dela in v skladu s tem pravilnikom zbral najmanj 3 točke. Naslednja stopnja napredovanja je do naziva svetovalec, do katerega napreduje vzgojitelj v vrtcu, ki je imel naziv mentor najmanj 3 leta. Biti mora uspešen pri svojem delu, uspešno končati programe nadaljnega izobraževanja in usposabljanja v vzgoji in izobraževanju oziroma pridobiti dodatna funkcionalna znanja, s katerimi lahko v skladu s tem pravilnikom izkaže najmanj 5 točk. Opraviti mora različna dodatna strokovna dela in zbrati najmanj 14 točk, od tega najmanj 8 točk za dodatna strokovna dela, ki so v skladu s tem pravilnikom ovrednotena z dvema ali več točkami. Zadnja stopnja napredovanja pa je napredovanje vzgojitelja do naziva svetnik. Pogoj za napredovanje do naziva svetnik je imetje naziva svetovalec najmanj 3 leta in uspešnost pri svojem delu.

Uspešno končanje programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja v vzgoji in izobraževanju oziroma pridobitev dodatnih funkcionalnih znanj, s katerimi lahko v skladu s tem pravilnikom vzgojitelj izkaže najmanj 6 doseženih točk. Napreduje pa lahko tudi vzgojitelj, ki je opravil različna dodatna strokovna dela in zbral najmanj 32 točk, od tega najmanj 16 točk za dodatna strokovna dela, ki so v skladu s tem pravilnikom ovrednotena s tremi ali več točkami (Pravilnik o napredovanju o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v naziv).

6. EMPIRIČNI DEL

6.1. OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN NAMEN RAZISKAVE

Namen diplomske naloge je proučiti poglede in mnenja vzgojiteljic (vprašalnike so reševale samo osebe ženskega spola) o socialnem razvoju otroka v dnevni rutini ter ta vpliv primerjati med mestnim in vaškim okoljem. Zanimalo me je, kakšen je pogled vzgojiteljic v različnih okoljih na socialni razvoj otroka v dnevni rutini in s kakšnimi težavami se pri tem srečujejo. Želela sem izvedeti, kako rešujejo morebitne težave pri izvajanju dnevne rutine in ali so pri tem uspešne. Ugotoviti sem želela, kako vzgojiteljice spodbujajo socialni razvoj otroka v različnih okoljih.

6.2. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. V kolikšni meri vzgojiteljice po njihovem mnenju vplivajo na socialni razvoj otroka v času dnevne rutine?
2. V kolikšni meri, kako in s čim spodbujajo socialni razvoj otroka?
3. Kako pogosto in na kakšen način spodbujajo otroka k sodelovanju v dnevni rutini z animiranjem z lutko, besednim spodbujanjem, petjem pesmic, zahtevo, nagrajevanjem ter prepričevanjem?
4. Kateri del dnevne rutine in zakaj, vzgojiteljicam predstavlja največ težav?
5. Katere oblike strokovnih izobraževanj in usposabljanj so bile ponujene vzgojiteljicam in katerih so se udeležile.

6.3. HIPOTEZE

1. Vzgojiteljice menijo, da v veliki meri vplivajo na otrokov socialni razvoj v dnevni rutini.
2. Vzgojiteljice menijo, da za spodbujanje socialnega razvoja najpogosteje uporabljajo pogovor.
3. Vzgojiteljice otroke najpogosteje spodbujajo k sodelovanju v dnevni rutini z besednim spodbujanjem.
4. Vzgojiteljicam največ težav predstavlja hranjenje otroka.
5. Vzgojiteljice so se največkrat udeležile strokovnih izobraževanj v obliki predavanj na temo vpliv vzgojiteljice na socialni razvoj otroka pri dnevni rutini.

7. METODOLOGIJA

7.1. RAZISKOVALNA METODA

Uporabila sem deskriptivno in kavzalno-neeeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja

7.2. RAZISKOVALNI VZOREC

Vzorec, ki sem ga zajela v raziskavo, je priložnosten. Sestavlja ga sedem vrtcev. V raziskavo sem vključila dva vrtca iz mestnega okolja ter pet iz vaškega. Vprašalnik so izpolnjevale vzgojiteljice in pomočnice, 50 vzgojiteljic/pomočnic iz vaškega okolja in 50 vzgojiteljic/pomočnic iz mestnega okolja. Povprečna starost vzgojiteljic/pomočnic v mestnem okolju je 34 let, s povprečno delovno dobo 10 let, v vaškem okolju pa je povprečna starost vzgojiteljic/pomočnic 36 let, s povprečno delovno dobo 14 let.

7.3. OPIS VPRAŠALNIKA

Vprašalnik je sestavljen iz šestih vprašanj zaprtega tipa (anketiranci izbirajo med ponujenimi odgovori), ter treh vprašanj odprtega tipa (anketiranci prosto odgovarjajo).

7.4. POSTOPEK ZBIRANJA PODATKOV

Postopek zbiranja podatkov je potekal v mestnih in vaških vrtcih, v časovnem razponu treh mesecev (od maja do julija 2011). Vprašalnike v mestnih vrtcih sem vzgojiteljicam in pomočnicam razdelila osebno. V vrtce v vaškem okolju pa sem nekaj vprašalnikov poslala

po e-pošti, nekaj pa sem jih razdelila osebno. Za sodelovanje in izpolnjevanje vprašalnikov sem se dogovorila osebno in po telefonu s strokovnim vodstvom vrtcev en mesec pred samo izvedbo ankete. Strokovnim sodelavkam sem najprej v celoti predstavila vprašanja ter jim nato posredovala še natančna navodila za izpolnjevanje.

7.5. POSTOPKI OBDELAVE PODATKOV

Obdelava podatkov je potekala na nivoju deskriptivne statistike, pri kateri sem uporabila prikaz atributivnih spremenljivk, s frekvencami in odstotki ter osnovno deskriptivno statistiko numeričnih spremenljivk (mere srednjih vrednosti). Obdelavo sem izvedla s pomočjo programa SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). Izračunala sem tudi hi-kvadrat preizkus hipoteze neodvisnosti in Kullbackov 21 preizkus (tam, kjer niso bili izpolnjeni pogoji o teoretičnih frekvencah za izračun hi-kvadrat preizkusa). Rezultati so prikazani tabelarično.

8. R E Z U L T A T I I N I N T E R P R E T A C I J A

Tabela 1: MNENJE VZGOJITELJIC O TEM, V KOLIKŠNI MERI LAHKO VPLIVAJO NA OTROKOV SOCIALNI RAZVOJ

Vpliv vzgojiteljic na otrokov socialni razvoj		Menim, da ne morem vplivati	Menim, da lahko vplivam le delno	Se ne morem odločiti	Menim, da lahko močno vplivam	Menim, da lahko vplivam v celoti	SKUPAJ
Vaško okolje	f	0	15	0	32	1	48
	F(%)	0	31,2	0	66,7	2,1	100,0
Mestno okolje	f	2	12	2	31	1	48
	F(%)	4,2	25,0	4,2	64,6	2,1	100,0
Skupaj	f	2	27	2	63	2	96
	F(%)	3,1	27,8	2,1	64,9	2,1	100,0

V vprašalniku so vzgojiteljice in pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja odgovarjale na vprašanje, koliko imajo po njihovem mnenju vpliva na otrokov socialni razvoj. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2=13,215$, $g=8$, $P=0,105$).

V vaškem okolju 66,7% vzgojiteljic/pomočnic meni, da lahko močno vplivajo na otrokov socialni razvoj, približno tretjina (31,2%) pa jih meni, da lahko vplivajo le delno. Podobni rezultati so se pokazali tudi v mestnem okolju, kjer 64,6% vzgojiteljic/pomočnic meni, da lahko močno vplivajo na otrokov socialni razvoj, četrtnina (25,0%) pa jih meni, da lahko vplivajo le delno. Le 2 vzgojiteljici/pomočnici menita, da lahko v celoti vplivata na otrokov socialni razvoj. Socialni razvoj otroka je zanj izrednega pomena, saj tako oblikuje življenjske navade ter odnose z drugimi. Vrtec je okolje, ki ima na otroka velik vpliv, zato je ravnanje vzgojiteljic še kako pomembno.

Hipotezo neodvisnosti, ki pravi, da vzgojiteljice menijo, da v veliki meri vplivajo na otrokov socialni razvoj, obdržim.

Tabela 2: KAKO, S ČIM IN NA KAKŠEN NAČIN VZGOJITELJICE PO NJIHOVEM MNENJU VPLIVAJO NA SOCIALNI RAZVOJ OTROKA

Načini spodbujanja socialnega razvoja otroka	Vaško okolje		Mestno okolje	
	f	Rang	f	Rang
Pogovor	43	1	14	3
Igra	20	2	18	1
Spodbujanje vključevanja v skupino	13	3,5	17	2
Zgled	13	3,5	9	4
Sprejemanje pravil	5	6	3	6
Spodbujanje samostojnega reševanja konfliktov	6	5	5	5

Pri drugem vprašanju so vzgojiteljice/pomočnice odgovarjale, na kakšen način po njihovem mnenju vplivajo na socialni razvoj otroka.

V vaškem okolju vzgojiteljice/pomočnice za spodbujanje socialnega razvoja otroka najpogosteje uporabljajo pogovor ($f=43$). Temu sledijo še igra ($f=20$), spodbujanje vključevanja v skupino in zgled ($f=13$). V mestnem okolju pa vzgojiteljice/pomočnice za spodbujanje socialnega razvoja otroka najpogosteje uporabljajo igro ($f=18$) in spodbujanje vključevanja otrok v skupino ($f=17$). Ne glede na okolje pa vzgojiteljice/pomočnice za spodbujanje socialnega razvoja otrok najredkeje uporabljajo spodbujanje sprejemanja pravil (vaško okolje $f=5$, mestno okolje $f=3$) ter spodbujanje samostojnega reševanja konfliktov (vaško okolje $f=6$, mestno okolje $f=5$). Socialni razvoj vključuje veliko elementov, ki jih otrok potrebuje, da lažje postane samostojen in samozavesten. S pomočjo zgleda oblikuje otrok pozitivne oblike vedenja, ki jih najbolj ponotranji v predšolskem obdobju. Pomembno je, da se znamo z otrokom pogovoriti ter ga spodbujati k pozitivnemu in samostojnemu reševanju konfliktov. Otrok se mora naučiti sprejemati pravila, saj bo le tako lahko gradil na dobrih odnosih. Pomembno je, da mu vse to približamo skozi igro, saj bo tako najlažje razumel, kaj je prav in kaj ne. Seveda pa ne smemo pozabiti na nenehno spodbujanje, otroci morajo biti motivirani za dejavnosti, saj na ta način gradijo tudi na medsebojne odnos (Čas 2008).

NAČINI SPODBUJANJA SOCIALNEGA RAZVOJA OTROKA

Vzgojiteljice ter pomočnice so odgovarjale na vprašanje, v kolikšni meri po njihovem mnenju lahko vplivajo na otrokov socialni razvoj.

Tabela 3: MNENJE VZGOJITELJIC O POSTAVLJANJU USTREZNIH MEJA

Postavljanje ustreznih meja		Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Se ne morem odločiti	Se ne strinjam	Se sploh ne strinjam	SKUPAJ
Vaško okolje	f	0	0	1	29	19	49
	F(%)	0	0	2,0	59,2	38,8	100,0
Mestno okolje	f	1	2	2	33	12	50
	F(%)	2,0	4,0	4,0	66,0	24,0	100,0
SKUPAJ	f	1	2	3	62	31	99
	F(%)	1,0	2,0	3,0	63,0	31,0	100,0

Vzgojiteljice/pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja so podale mnenje o postavljanju ustreznih meja otrokom. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2 = 7,271$, $g=8$, $P= 0,508$).

V vaškem okolju dobra polovica (59,2%) vzgojiteljic/pomočnic meni, da otrokom ne postavljajo ustreznih meja. Podobno je v mestnem okolju, kjer 66,0% vzgojiteljic/pomočnic meni enako. 38,8% vzgojiteljic/pomočnic v vaškem okolju se s trditvijo, da otrokom postavljajo ustrezne meje, sploh ne strinja, ravno tako 24,0% vzgojiteljic/pomočnic v mestnem okolju. Nobena vzgojiteljica/pomočnica v vaškem okolju se ni popolnoma strinjala s trditvijo, da otrokom postavljajo ustrezne meje, v mestnem pa se je s trditvijo strinjala le ena.

Bluestein (1998) poudarja, da postavljanje mej otroku pove, kaj je v redu in kaj je slabo. Tako mu zagotovimo varnost, ki jo potrebuje v vsakdanjem življenju. Ob ustrezno postavljenih mejah vrtec sledi načelom, razvojnim korakom, postavlja cilje in omogoča napredek otrok. Pravila so namreč sestavni del urejenega socialnega prostora in vplivajo na počutje in varnost, na ustrezno klimo v skupini, dajejo možnost za razvoj in so pomembni

dejavniki za doseganje ciljev. Da otrokom približamo smisel in pomen pravil ter s tem meja v oddelku, morajo biti skupno sprejeta in dogovorjena. Tak način daje možnost, da načrtovano postane uresničljivo in smiselno. Da bo otrokom jasno, razumljivo in njim primerno posredovanje informacij, se morajo strokovni delavci zavedati tudi pomena pravil v komunikaciji

Tabela 4: POVPREČNA OCENA VZGOJITELJIC O POGOVARJANJU Z OTROKI IN SPREJEMANJU OTROK TAKŠNIH, KAKRŠNI SO

	Povprečna ocena (vaško okolje)	Povprečna ocena (mestno okolje)
Menim, da se z otroki dovolj pogovarjam.	4,43	4,51
Menim, da otroke vedno sprejemam takšne, kakršni so.	4,24	4,34

Vzgojiteljice/pomočnice so ocenjevale, ali se z otroki dovolj pogovarjajo ter ali sprejemajo otroke takšne, kakršni so.

Vzgojiteljice/pomočnice v vaškem okolju so z oceno 4.43 ocenile, da se z otroki dovolj pogovarjajo, in z oceno 4,24, da otroke vedno sprejmejo takšne, kakršni so. Vzgojiteljice/pomočnice v mestnem okolju so obe trditvi ocenile nekoliko višje - trditev, da se z otroki dovolj pogovarjajo, z oceno 4.51 in trditev, da otroke sprejemajo takšne, kakršni so, z oceno 4,34.

S pogovorom lahko vzgojitelj otroku marsikaj razloži, ga nauči poslušati in razumeti sebe ter druge. Otroci so med seboj zelo različni, vsi imajo slabe in dobre navade, ki pa jih morajo vzgojitelji sprejeti, saj je to otrokova osebnost in edinstvenost. Otrok uporablja za sporočanje na začetku neverbalna komunikacijska sredstva. Najbolj zapletenega sistema znakov, simbolov pa se bo moral naučiti. To je jezik, sredstvo za verbalno komunikacijo. Vsak otrok potrebuje veliko ljubezni, ob tem pa tudi nenehno in prijazno usmerjanje ter vodenje. Vzgojitelj nudi otroku veliko ljubezni. Sprejme ga tako, da ga preprosto občuduje in spoštuje v vsej njegovi enkratnosti in lepoti. Vzgojitelj je pri tem sicer pasiven, a otroku omogoča, da le ta pritegne njegovo pozornost, in mu dovoli, da ga zaobjame s svojo aktivnostjo. Vzgojitelj

naj otroka sprejme takšnega, kakršen je sam po sebi. To se dogaja zelo spontano, brez posebnega napora otroka ali vzgojiteljice. Otrok se zanese na vzgojitelja saj ve, da ga bo na prijazen način usmerjal in vodil čez vse tiste čeri življenja v vrtcu, ki jih sam ne bo zmogel (Pipan, 1993).

Tabela 5: MNENJE VZGOJITELJIC O SPODBUJANJU OTROK K SODELOVANJU

Spodbujanje otrok k sodelovanju		Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Se ne morem odločiti	Se ne strinjam	Se sploh ne strinjam	SKUPAJ
Vaško okolje	f	0	1	2	25	21	49
	F(%)	0	2,0	4,1	51,0	42,9	100,0
Mestno okolje	f	0	0	2	31	17	50
	F(%)	0	0	4,0	62,0	34,0	100,0
SKUPAJ	f	0	1	4	56	38	99
	F(%)	0	1,0	4,0	56,0	39,0	100,0

V vprašalniku so vzgojiteljice/pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja odgovarjale na vprašanje, koliko se strinjajo s trditvijo, da otroke spodbujajo k sodelovanju. Vrbovšek (2005) govori o postopnem spodbujanju otrokovega moralnega razsojanja ob pravilih skupine. Vzgojitelj naj otroke spodbuja k dogovarjanju in sprejemanju aktivne vloge pri postavljanju skupnih pravil bivanja. Otroka mora opazovati kot moralno kompetentno bitje in spodbujati empatične vrstniške odnose v smeri otrokovega zaznavanja vrstnikovih potreb in pričakovanj. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2=4,341$ g=6, P= 0,631).

Večina vzgojiteljic/pomočnic v vaškem okolju (93.9%) se s trditvijo, da otroke spodbujajo k sodelovanju, ne strinja (51,0%) oz. se sploh ne strinja (42.9%). Podobno pa se je pokazalo tudi v mestnem okolju, kjer se kar 96% vzgojiteljic/pomočnic s trditvijo ne strinja (62,0%) oz. sploh ne strinja (34,0%). Zanimiv je tudi podatek, da se s trditvijo 'popolnoma se strinjam' ni strinjala nobena vzgojiteljica/pomočnica ne v vaškem ne v mestnem okolju, čeprav je pomembno, da vzgojitelj zazna, kadar otroci niso dovolj motivirani ali pa jih določena dejavnost ne zanima in nato izbere pravi način, kako jih spodbuditi k določeni dejavnosti. Le tako bo otroku prikazal širok svet različnosti in raznolikosti, ki se mu ponujajo.

Tabela 6: MNENJE VZGOJITELJIC O TEM, NA KAKŠEN NAČIN SPODBUJAJO OTROKE K SAMOSTOJNEMU REŠEVANJU MEDSEBOJNIH KONFLIKTOV

Otroke ustrezno spodbujam k samostojnemu reševanju medsebojnih konfliktov		Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Se ne morem odločiti	Se ne strinjam	Se sploh ne strinjam	SKUPAJ
Vaško okolje	f	0	1	3	30	15	49
	F(%)	0	2,0	6,1	61,2	30,6	100,0
Mestno okolje	f	2	2	8	36	12	50
	F(%)	4,0	4,0	16,0	52,0	24,0	100,0
SKUPAJ	f	2	3	11	56	27	99
	F(%)	2,0	3,0	11,0	57,0	27,0	100,0

V vprašalniku so vzgojiteljice/pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja odgovarjale na vprašanje, koliko se strinjajo s trditvijo, da otroke spodbujajo k samostojnemu reševanju medsebojnih konfliktov. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2=7,212$, $g=8$, $P=0,514$).

V vaškem okolju se 61,2% vzgojiteljic/pomočnic ne strinja s tem, da dovolj spodbujajo otroke k samostojnemu reševanju konfliktov, sploh pa se jih s tem ne strinja 30,6%. V mestnem okolju se s to trditvijo ne strinja dobra polovica (52,0%) vzgojiteljic/pomočnic, sploh pa se ne strinja 24,0% vzgojiteljic/pomočnic. Le dve vzgojiteljici/pomočnici v mestnem okolju se s trditvijo, da otroke dovolj spodbujata k samostojnemu reševanju konfliktov, popolnoma strinjata, medtem ko se v vaškem okolju s to trditvijo ni strinjala nobena vzgojiteljica/pomočnica.

Vsak otrok se vsaj enkrat dnevno spopade s konfliktom in pomembno je, da ga reši na miren in pozitiven način. Otroci običajno stečejo k vzgojitelju, da mu potožijo, kaj se je zgodilo. Takrat je pomembno ravnanje vzgojitelja, ki naj otroka usmeri v samostojno

reševanje konflikta, v katerega se je zapletel. Tako bo otrok spoznal, da je dovolj sposoben, da lahko reši situacijo, in da ni treba, da to vedno počnejo odrasli (Bahovec, 1996).

Tabela 7: MNENJE VZGOJITELJIC O TEM, KAKŠEN VZGLED DAJEJO OTROKOM

Otrokom dajem odličen vzgled		Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Se ne morem odločiti	Se ne strinjam	Se sploh ne strinjam	SKUPAJ
Vaško okolje	f	0	0	0	26	23	49
	F(%)	0	0	0	53,1	46,9	100,0
Mestno okolje	f	0	1	2	33	14	50
	F(%)	0	2,0	4,0	66,0	28,0	100,0
SKUPAJ	f	0	1	2	59	37	99
	F(%)	0	1,0	2,0	60,0	37,0	100,0

V vprašalniku so vzgojiteljice/pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja, odgovarjale na vprašanje, koliko se strinjajo s trditvijo, da otrokom predstavljajo dober zgled. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2=8,221$, $g=6$, $P=0,222$).

V vaškem okolju se 53,1% vzgojiteljic/pomočnic ne strinja s trditvijo, da otrokom dajejo dober vzgled, sploh pa se z njo ne strinja 46,9% vzgojiteljic/pomočnic. V mestnem okolju je rezultat podoben; 66,0% vzgojiteljic/pomočnic se s trditvijo ne strinja, 28,0% pa se jih sploh ne strinja. Nobena vzgojiteljica/pomočnica v vaškem ali mestnem okolju se ni popolnoma strinjala s trditvijo, kar je zelo presenetljivo, saj je zgled za otroke najpomembnejši

Otroci vsakodnevno vsrkavajo dražljaje iz okolja. Tako je tudi v vrtcu. Delo vzgojitelja je, da daje otrokom pozitiven in dober vzgled, saj je zanje zelo pomembna oseba. Po njem se bodo zgledovali in ravnali. Za spoznavanje in postavljanje lastnih meja, kaj je socialno sprejemljivo in kaj nesprejemljivo vedenje v skupini, otroci potrebujejo zgled odraslega. Zato je zelo pomembna vzgojiteljeva osebnost, ki mora biti topla, trdna in odločna (Vrbovšek, 2005).

Tabela 8: MNENJE VZGOJITELJIC O TEM, KAKO, S ČIM IN NA KAKŠEN NAČIN SPODBUJAJO OTROKE K SODELOVANJU V DNEVNI RUTINI

Načini spodbujanja otroka k sodelovanju v dnevni rutini	Vaško okolje		Mestno okolje	
	Povprečna ocena	Rang	Povprečna ocena	Rang
Animiranje z lutko	3,20	4,5	2,88	5
Besedno spodbujanje	4,78	1	4,72	1
Petje pesmic	4,31	2	4,22	2
Zahteva	3,33	3	3,33	3
Nagrajevanje	3,02	6	2,84	6
Prepričevanje	3,20	4,5	3,22	4

Vzgojiteljice/pomočnice so ocenjevale, na kakšne načine spodbujajo otrokov socialni razvoj.

Vzgojiteljice/pomočnice v vaškem okolju so ocenile, da za spodbujanje otrok k sodelovanju v dnevni rutini najpogosteje uporabljajo besedno spodbujanje (4,78), kar se je za najpogostejši način spodbujanja pokazalo tudi v mestnem okolju (4,72). Sledi petje pesmic (4,31) v vaškem in v mestnem okolju (4,22). Najredkeje pa se v vaškem (3,02) in mestnem (3,02) okolju poslužujejo nagrajevanja. Pomembno je, da si za spodbujanje k sodelovanju vzgojitelj izbere tehnike, ki jim najbolj zaupa, mora pa tudi prepoznati otroka in njegovo zanimanje, saj mu ga bo le tako uspelo pritegniti. Vzgojitelji ob podanih načinih spodbujanja uporabljajo še zahteve, prepričevanje ter nagrajevanje.

Predšolska vzgoja v vrtcu gradi na zmožnostih otroka, na iskanju ter izboljševanju letih. Stremi k otrokovemu doživljanju, izkušnjam, spoznanjem, da se izraža, da na svoj način doživlja vse, kar je okoli njega in da je čustveno ter socialno angažiran. Vse to pa dosežemo skozi igro, ki je v prvih letih otrokovega življenja zelo pomembna. Obenem pa so pomembne tudi vsakodnevne dejavnosti v vrtcu, skozi katere otrok komunicira in sodeluje z drugimi otroki. Pomembna je uporaba pohvale ali graje, učenje upoštevanja pravil za nadziranje časa ter prostora. Ravno pri teh dejavnostih je pomemben prikriti kurikulum, ki poudarja, da je velikega pomena za otroke tudi zgled, ki jim ga dajejo vzgojitelji. Otrok sprejema odzive vzgojiteljev in jih ponotranji, uči se pozornega in spoštljivega poslušanja. Pomembno je spodbujanje otrok, da delijo izkušnje, ideje in počutje, da se tako počutijo sprejete ne glede na počutje in čustvo, ki jih doživljajo. Zavedati

se morajo da so žalost, jeza, sram,... sprejemljiva čustva, ki jih doživljamo in sprejemamo tudi odrasli. Zato mora odrasla oseba otroka usmerjati k pozitivnemu vedenju do drugih, zlasti na čustvenem področju (Bahovec, 2007).

Hipotezo, da vzgojiteljice otroke najpogosteje spodbujajo k sodelovanju v dnevni rutini z besednim spodbujanjem, obdržim.

Tabela 9: MNENJE VZGOJITELJIC O TEM, KAKO, S ČIM IN NA KAKŠEN NAČIN ŠE DRUGAČE SPODBUJAJO OTROKE K SODELOVANJU V DNEVNI RUTINI

Načini spodbujanja sodelovanja k dnevni rutini	Vaško okolje		Mestno okolje	
	f	Rang	f	Rang
Zgled	12	1	9	1
Igra	8	2	7	2
Pripomočki	4	4	6	3,5
Pripovedovanje pravljic	5	3	6	3,5

Vzgojiteljice in pomočnice so odgovarjale na odprto vprašanje, kako še drugače spodbujajo otroke k sodelovanju v dnevni rutini, saj je vsak vzgojitelj individuum pri svojem delu in izbira svoje poti in načine.

V vaškem okolju vzgojiteljice/pomočnice za spodbujanje sodelovanja otrok v dnevni rutini najpogosteje uporabljajo zgled (f=12), prav tako tudi v mestnem okolju (f=9). Najredkeje v vaškem (f=4) in mestnem (f=6) okolju uporabljajo pripomočke (lutka, knjiga, igrača, ...). 21 vzgojiteljic/pomočnic v vaškem okolju ter 25 vzgojiteljic/pomočnic v mestnem okolju na vprašanje ni odgovorilo, saj so svoje odgovore podale že v prejšnjem vprašanju.

Vzgojiteljice so za možnost dobrega spodbujanja otrok k sodelovanju v dnevni rutini ponovno izbrale zgled, ki je nekakšno vodilo za dobro delo vzgojiteljic v vrtcu. V spodbudnem okolju imajo otroci veliko priložnosti, da se zavedo drugih, da opazujejo, kaj drugi počnejo in jih posnemajo, kar posledično pripelje do interakcij med njimi ter otroki in odraslimi. Temelji ustvarjanja človeških razmerij so zmožnosti zaupanja, avtonomnosti, iniciativnosti, empatije in samozaupanja. Ko odrasel, ki je odgovoren za delo v oddelku, stopi

v igralnico, postane v trenutku del dogajanja. Odrasel mora znati opazovati in opaziti. Te večine se učimo dolga leta, se izpopolnjujemo, saj dobimo kot opazovalec vse jasnejšo podobo. Na oblikovanje in razvijanje pozitivnih interakcij v igralnih dejavnostih lahko močno vplivamo z lastnim zgledom, iznajdljivostjo, pozitivno energijo, s spoštljivim odnosom do drugih odraslih oseb v oddelku, do otrok, njihovih trenutnih čustvenih razpoloženj, pobud, pričakovanj sprejemljivo. Vzgojitelj lažje pristopi do otroka, ko ga spozna in tako točno ve, kako se otrok počuti in kako bo reagiral na dano situacijo. Kot so pokazali rezultati vprašalnika, vzgojiteljice otroke k dnevni rutini najbolj spodbujajo s pogovorom ter z igro, saj otrok skozi igro ter pogovore spoznava življenje. Dnevna rutina je zelo primeren čas, za spoznavanje otroka ter spremljanje njegovega razvoja. (Čas, 2008)

Tabela 10: MENJE VZGOJITELJIC O TEM, KAJ JIM PREDSTAVLJA NAJVEČ TEŽAV PRI IZVAJANJU DNEVNE RUTINE

Dnevna rutina		Prihod otrok	hranjenje	Spanje	Odhod otrok	Nega, higiena otrok	Prehajanje med dejavnostmi	drugo	SKUPAJ
Vaško okolje	f	3	6	3	1	4	24	4	45
	F(%)	6,7	13,3	6,7	2,2	8,9	53,3	8,9	100,0
Mestno okolje	f	8	5	4	4	4	7	2	34
	F(%)	23,5	14,7	11,8	11,8	11,8	20,6	5,9	100,0
SKUPAJ	f	11	11	7	5	8	31	6	79
	F(%)	13,8	13,8	8,8	6,2	10,0	40,0	7,5	100,0

V vprašalniku so vzgojiteljice ter pomočnice iz vaškega ter mestnega okolja odgovarjale na vprašanje, kateri del dnevne rutine jim predstavlja največ težav. Razlike v njihovih odgovorih niso bile statistično pomembne ($\chi^2=15,372$, $g=12$, $P=0,222$).

V vaškem okolju 53,3% vzgojiteljic/pomočnic odgovarja, da jim največ težav predstavlja prehajanje iz ene dejavnosti na drugo, kar se je v mestnem okolju pojavilo na drugem mestu (20,6%). V mestnem okolju jim največ težav predstavlja prihod otrok (23,5%). Med pogostejšimi odgovori je bilo v vaškem (13,3%) in mestnem (14,7%) okolju še hranjenje otrok. Najmanj težav pa vzgojiteljicam/pomočnicam v vaškem (2,2%)

ter mestnem (11,8%) okolju predstavlja odhod otrok. Vzgojiteljice/pomočnice so poleg naštetih vsebin dodale še združevanje otrok pri prihodu ter odhodu, obuvanje otrok, pospravljanje in oblačenje za sprehod. Otroci so zelo raznoliki, zato se pojavljajo težave pri vodenju dnevne rutine.

Različne potrebe, želje ter značaji postanejo vzgojiteljici izziv, ki ga skuša rešiti na najbolj primeren način. Prihod v vrtec je za otroke in njihove starše stresen trenutek, saj gre za ločitev med njimi za čas bivanja otroka v vrtcu. Prijetno vzdušje, nežnost ter sproščenost vzgojiteljice pripomoreta k mirnemu prehodu otroka od staršev v vrtec. Treba je omeniti še prehod med dejavnostmi. Različna starost, živahnost otrok ter njihova nesamostojnost v skupinah prvega starostnega obdobja so lahko vzroki, zaradi katerih prihaja do oteženega izvajanja dnevne rutine. Tu je zelo pomembna vloga vzgojitelja, saj otroke vodi, jih spodbuja ter usmerja v pozitivno vedenje pri sprejemanju sprememb v dnevni rutini (Vrbovšek, 2005).

Hipotezo, da vzgojiteljicam največ težav predstavlja hranjenje otroka, zavrnem.

Tabela 11: KAJ VZGOJITELJICAM PO NJIHOVEM MNENJU PREDSTAVLJA NAJVEČ TEŽAV PRI IZVAJANJU DNEVNE RUTINE

Težave pri izvajanju dnevne rutine	Vaško okolje		Mestno okolje	
	F	Rang	f	Rang
Jokavost otrok	6	4	8	2
Živahnost otrok	17	1	6	3,5
Veliko število otrok	8	3	6	3,5
Nesamostojnost otrok	9	2	9	1

Vzgojiteljice/pomočnice so ocenjevale, kaj jim pri izvajanju dnevne rutine predstavlja največ težav.

V vaškem okolju imajo vzgojiteljice/pomočnice največ težav zaradi živahnosti otrok (f=17), medtem ko imajo vzgojiteljice/pomočnice v mestnem okolju največ težav zaradi nesamostojnosti otrok (f=9). Najmanj težav vzgojiteljicam/pomočnicam v vaškem okolju predstavlja jokavost otrok (f=6), v mestnem okolju pa najmanj težav predstavlja živahnost ter veliko število otrok (f=6). Štiri vzgojiteljice/pomočnice v vaškem okolju ne opažajo težav pri

izvajanju dnevne rutine, kar je veliko manj kot v mestnem okolju, saj tam kar 15 vzgojiteljic/pomočnic ne opaža težav pri izvajanju dnevne rutine. Rezultati kažejo na raznolikost, ki je pogojena s starostno skupino otrok, v kateri vzgojiteljice/pomočnice delajo.

Oddelki otrok se zelo razlikujejo med sabo, saj ima vsaka starost svoje specifične značilnosti. Nesamostojnost otrok je tista, ki je najbolj značilna za prvo starostno obdobje, saj se otroci tam še navajajo na samostojnost. Je pa zanimiv podatek, da v mestnem okolju kar 15 vzgojiteljic/pomočnic ne opaža težav pri izvajanju dnevne rutine, medtem ko v vaškem okolju bistveno manj vzgojiteljic/pomočnic ne opaža težav. Rezultati kažejo, da so določene razlike med vaškim in mestnim okoljem, ki pa so lahko posledica različnega načina življenja, različnih navad otrok in strokovnih delavcev.

Tabela 12: OBLIKE STROKOVNIH IZOBRAŽEVANJ IN USPOSABLJANJ NA TEMO SPODBUJANJE SOCIALNEGA RAZVOJA OTROKA PRI DNEVNI RUTINI, KI SO BILE PONUJENE VZGOJITELJICAM

Strokovna izobraževanja in usposabljanja	Vaško okolje		Mestno okolje	
	F	Rang	f	Rang
Predavanja	17	5	12	4
Delavnice	21	4	9	5,5
Študijske skupine	35	1	18	2
Aktivi	22	2,5	20	1
Posveti	5	7	7	7
Timsko delo	22	2,5	14	3
Mentorska mreža	10,5	3	6	8
Projekti	3	8,5	9	5,5
Ekskurzije	2	10,5	3	10,5
Tečaji	3	8,5	5	8
Drugo	2	10,5	4	9

Vzgojiteljice/pomočnice so se opredelile, katere oblike strokovnih izobraževanj ter usposabljanj na temo spodbujanja socialnega razvoja otroka pri dnevni rutini so jim bile ponujene.

Oblike izobraževanj na temo spodbujanje otrokovega socialnega razvoja pri dnevni rutini, ki so vzgojiteljicam/pomočnicam v vaškem okolju najpogosteje ponujene, so študijske skupine (f=35), v mestnem okolju pa aktivni (f=6). Tudi v vaškem okolju so med pogostejšimi oblikami izobraževanja aktivni (f=22) in timsko delo (f=22), v mestnem okolju pa študijske skupine (f=18). Najredkeje pa so vzgojiteljicam/pomočnicam v vaškem (f=2) ter mestnem okolju (f=3) ponujene ekskurzije, v vaškem okolju še tečajji (f=3) in projekti (f=3), v mestnem okolju pa so najredkeje ponujene mentorske mreže (f=3). Pod kategorijo drugo so vzgojiteljice/pomočnice v vaškem okolju dodale strokovno literaturo, v mestnem pa seminarje in tematske konference. Izmed ponujenih oblik izobraževanj na temo spodbujanje otrokovega socialnega razvoja pri dnevni rutini, so se vzgojiteljice/pomočnice v vaškem okolju najpogosteje udeležile študijskih skupin (f=38), v mestnem okolju pa predavanj (f=22). Med pogostejšimi oblikami izobraževanj v vaškem okolju je še timsko delo (f=26), v mestnem pa aktivni (f=19). Najredkeje pa so se v vaškem in mestnem okolju vzgojiteljice/pomočnice udeležile ekskurzij in tečajev (f=3).

Strokovna izobraževanja ter usposabljanja so pomembna za osebni in strokovni razvoj vzgojiteljic/pomočnic. Rezultati so pokazali, da se strokovne delavke vključujejo v izobraževanja, kar pomeni, da se zavedajo njihove pomembnosti. Strokovne delavke se izpopolnjujejo za boljše delo v oddelku, za izboljšanje svoje vloge v dnevni rutini in v svojem delu nasploh (Devjak, Polak 2007).

Hipotezo, da so se vzgojiteljice največkrat udeležile strokovnih izobraževanj v obliki predavanj, sprejemem.

9. SKLEPNE MISLI

V vrtcu mora biti dovolj časa za pogovor, pripovedovanje, razlago in seveda igro. Za otroka in njegov razvoj je bistvenega pomena, da razvije jezikovno zmožnost, saj lahko le tako dobro komunicira z okoljem, v katerem živi. Zato je pomembno, da so otroci ustrezno vodeni, da se jih preusmerja na sprejemljive dejavnosti in vedenje ter da se konflikti rešujejo na pozitiven način. Vse to vodi k dobrim medsebojnim odnosom ter pozitivni klimi, ki je pomembna za dobro počutje v vrtcu (Kurukulum za vrtce, 1999). Vloga vzgojitelja je zelo pomembna. Pomembna je njegova komunikacija z otroki, ki naj bo prijetna in vljudna. Vzgojitelj naj bo uvideven, otrokom mora biti zgled, jih usmerjati, do otrok naj bo ljubezniv ter pozoren. Vzgojitelj otroka opazuje, poučuje, pripravlja za naslednjo dejavnost, vzpostavlja reda ipd. Pomembno je vedeti, da je za ohranjanje aktivnega učenja v vsakem delu dneva zelo pomembna ustrezna čustvena klima. Odrasli ves dan delajo na tem, da vzpostavljajo zaupanja vreden odnos, v katerem se otroci počutijo dovolj varne, da preizkušajo nove stvari, povedo svoje mnenje, prepoznajo probleme in iščejo rešitve (Bahovec, Golobič, 2004). Vzgojiteljem si pomaga organizirati čas v dnevni rutini skupaj z otroki, saj jo sestavljajo specifični časovni elementi, ki so dodeljeni določenim dejavnostim. Gre za čas, ko otroci načrtujejo in uresničujejo svoje načrte, sodelujejo v skupinskih dejavnostih, se igrajo na prostem, jedo ter počivajo. Samo izvajanje dnevne rutine podpira otrokovo iniciativnost ter ustvarja socialni okvir, ki ustvarja pogoje za socialne interakcije. Ta okvir otrokom predstavlja psihološko varnost in namensko okolje. Ohranja ravnotežje med njihovimi omejitvami in svobodo. Dnevna rutina pa prav tako lajša prehod otrok od doma v vrtec, ker gradi občutek skupnosti. Zato je spodbuden vzgojni in socialni okvir. Je zaporedje dogodkov, ki definira uporabo prostora in interakcij med odraslimi ter otroki. Vsebina ter proces sta enako pomembna in sta odraz vzgojne filozofije, ki ceni aktivno učenje, vodenje, ki si ga delijo otroci in odrasli, ter podporo, ki jo odrasli namenijo znanju, ki ga konstruira otrok (Hohmann, Weikart, 2002).

Med pisanjem diplomske naloge sem spoznala, kako pomembna je dnevna rutina v vrtcu za razvoj otroka. Otroku daje varnost in red, ki je zanj sila pomemben. Dnevno rutino je potrebno otroku približati kot nekaj sproščujočega ter življenjskega, da bo v njej užival in jo sprejel za svojo. Zato sem se poglobila v vlogo vzgojiteljice pri dnevni rutini in dobila potrdilo, da je njena vloga velika ter zelo raznolika. Najbolj pomemben je dober vzgojiteljev zgled, ki otroku sporoča, kakšno vedenje je v določeni situaciji sprejemljivo in kakšno ni sprejemljivo. Vzgojitelj lažje pristopi do otroka, ko ga spozna in tako točno ve, kako se otrok počuti in kako bo reagiral na dano situacijo. Kot so pokazali rezultati vprašalnika, vzgojiteljice otroke k dnevni rutini najbolj spodbujajo s pogovorom ter z igro, saj otrok skozi igro ter pogovore spoznava življenje. Dnevna rutina je zelo primeren čas, za spoznavanje otroka ter spremljanje njegovega razvoja.

10. LITERATURA

1. Bahovec, E. (1996). Vrtci za današnji čas. Ljubljana: Društvo za kulturološke raziskave.
2. Bahovec, E. in Bregar- Golobič, K. (2004). Šola in vrtec skozi ogledalo. Ljubljana: DZS
3. Barle Lakota A. (2009). Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
4. Beaty J. J. (1996). Skills for preschool teachers. USA: Merrill Publishing Company.
5. Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
6. Brumen, B., Praper, P., Rajtmajer, D. (1989). Strokovni posvet na temo Predšolski otrok med družinsko in družbeno organizirano vzgojo. V: Zbornik referatov in prispevkov o predšolski vzgoji. Maribor: Pedagoška fakulteta.
7. Čas, M. (2008). Socialne interakcije v vrtcu. Ljubljana: Supra.
8. Devjak T., Polak A., (2007). Nadaljnje izobraževanje in usposabljanje delavcev v vzgoji in izobraževanju. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
9. Devjak T., Skubic D. (2010). Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnosti v različnosti. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

10. Divjak Zalokar Z. (1998). Vzgoja za smisel življenja. Ljubljana: Educy.
11. Faber, A. (1998). Kako se pogovarjamo z otroki in jih poslušamo. Ljubljana: Mladinska knjiga.
12. Kroflič, R. (2001). Temeljne predpostavke, načela in cilji kurikula za vrtce. V: Marjanovič Umek, L. (ur.), Otrok v vrtcu, priročnik h kurikulu za vrtce. Maribor: Obzorja.
13. Kroflič, R. (2002) Avtoriteta in pedagoški eros - temeljna koncepta Gogalove vzgojne teorije, Sodobna pedagogika, let. 51. št. 5., str. 56-83
14. Kroflič, R. (1997). Med poslušnostjo in odgovornostjo: procesno-razvojni model moralne vzgoje, Ljubljana: Vija.
15. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
16. Marjanovič Umek, L. (2001). Otrok v vrtcu. Maribor: Obzorja.
17. Pipan, R. (1993). Mi med seboj. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
18. Pravilnik o napredovanju o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v nazive (2010). Dostopno na: <http://www.mss.gov.si/>. (10.6.2011)
19. Reasoner, W, R. (1999). Kako krepi osebno svojega otroka. Ljubljana: Inštitut za razvijanje osebne kakovosti.
20. Vrbovšek, B. (2006). Kakovost v kurikulu vrtca - od načela do izvedbe. Ljubljana: Supra.
21. Vrbovšek, B. (2005). Prikriti kurikulum v kurikulu – rutina ali izziv vrtca. Ljubljana: Supra.

22. Zorec M., Turnšek N. (2009) Predšolska vzgoja in varstvo v Evropi: odpravljanje socialne in kulturne neenakosti. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
23. Zupančič M., Justin J. (1991). Otrok, pravila, vrednote – otrokov moralni in socialni razvoj. Ljubljana: Didakta.
24. Žnidaršič, D. (2004). Prikriti kurikulum ali v čem je moč in avtonomnost vzgojiteljice. V: Educa, št. 2-3, str. 15-19.
25. Weikart D., Hohmann M. (2005). Vzgoja in učenje predšolskih otrok. Ljubljana: DZS.

11. PRILOGE

VPRAŠALNIK - VLOGA VZGOJITELJICE PRI SOCIALNEM RAZVOJU OTROKA PRI DNEVNI RUTINI

Sem Marjetka Perc, absolventka Pedagoške fakultete v Ljubljani, smer predšolska vzgoja. Pišem diplomsko nalogo na zgoraj navedeno temo in vas naprošam za sodelovanje v anketi.

Delovno mesto:

Starost:

Delovna doba:

Okolje, kjer se vrtec nahaja: a. VAS

b. MESTO

1. V kolikšni meri menite, da lahko vplivate na socialni razvoj otroka? (Obkrožite lahko samo en odgovor)

1. Menim, da ne morem vplivati
2. Menim, da lahko delno vplivam
3. Se ne morem odločiti
4. Menim, da lahko veliko vplivam
5. Menim, da lahko popolnoma vplivam

2. Na črto napišite, kako in s čim spodbujate otrokov socialni razvoj?

3. Označite s križcem, v kolikšni meri se strinjate z naslednjimi trditvami.

	Se popolnoma strinjam	Se strinjam	Se ne morem odločiti	Se ne strinjam	Se popolnoma ne strinjam
Menim, da otrokom postavljam ustrezne meje.					
Menim, da se z otroki pogovarjam dovolj.					

Menim, da otroke vedno sprejemam takšne, kot so.					
Menim, da otroke dovolj spodbujam k sodelovanju.					
Menim, da ponudim otrokom dovolj možnosti, da sami rešujejo medsebojne konflikte.					
Menim, da sem otrokom dober zgled.					

4. Označite s križcem, kako pogosto spodbujate otroka k sodelovanju v dnevni rutini z uporabo naslednjih sredstev: animiranje z lutko, besedno spodbujanje, petje pesmic, zahteva, nagrajevanje, prepričevanje.

	Zelo pogosto	Pogosto	Včasih	Redko	Nikoli
Animiranje z lutko					
Besedno					

spodbujanje					
Petje pesmic					
Zahteva					
Nagrajevanje					
Prepričevanje					

5. Na črto napišite, na kakšen način še (poleg naštetih načinov v zgornji tabeli) spodbujate otroka k sodelovanju pri dnevni rutini?

6. Obkrožite, kateri del dnevne rutine vam predstavlja največ težav?

(Izberite samo en možni odgovor)

- a. prihod otrok
- b. hranjenje
- c. spanje
- d. odhod otrok
- e. nega, higiena otroka
- f. prehajanje iz ene dejavnosti na drugo
- g. drugo: _____

7. Na črto napišite, zakaj vam ta del dnevne rutine predstavlja največ težav?

8. Katera strokovna izobraževanja in usposabljanja so vam bila ponujena glede socialnega razvoja otroka skozi dnevno rutino? (Obkrožite lahko več odgovorov)

- a. Delavnice

- b. Študijske skupine
- c. Predavanja
- d. Projekti
- e. Tečaji
- f. Aktivi
- g. Posveti
- h. Timsko delo
- i. Ekскурzije
- j. Mentorska mreža
- k. Drugo_____

9. Prosimo obkrožite, katerih ste se kot vzgojiteljica udeležili?

- a. Delavnice
- b. Študijske skupine
- c. Predavanja
- d. Projekti
- e. Tečaji
- f. Aktivi
- g. Posveti
- h. Timsko delo
- i. Ekскурzije
- j. Mentorska mreža

Hvala za sodelovanje!

